

INFORMÁCIE ZPMP v SR

5-6 / 2015

Združenie na pomoc ľuďom
s mentálnym postihnutím v SR

ZPMP v SR

35

Vyhlasujeme verejnú finančnú zbierku BIVIO

Verejnú zbierku zapísalo Ministerstvo vnútra SR do registra verejných zbierok pod registrovým číslom verejnej zbierky 000-2015-01096.

Podporte projekt pre ľudí s mentálnym postihnutím!

Ako môžete podporiť dobudovanie Centra Bivio?

✓ Zaslaním dobrovoľného príspevku na číslo účtu 2044883553/0200
IBAN: SK20 0200 0000 0020 4488 3553 SUBASKBX

O projekte:

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR (ZPMP v SR) realizuje projekt s názvom Centrum prípravy a zamestnanosti ľudí s mentálnym postihnutím, ktorý je zameraný na vybudovanie vzdelávaco-rehabilitačného Centra BIVIO pre ľudí s mentálnym postihnutím. Každý, kto prispeje, pomôže ľuďom s mentálnym postihnutím získať pracovné zručnosti a umožní im žiť plnohodnotný život. Váš príspevok bude efektívne použitý na vybudovanie centra, kde sa ľudia s mentálnym postihnutím pripravujú na trh práce a dostanú priestor k sebarealizácii.

Viac informácií na www.bivio.sk

THE VELUX FOUNDATIONS
VELUX FONDEN & VELUX FONDEN

Objednávka INFORMÁCIÍ ZPMP v SR na rok 2016

Milí čitatelia,
aj v roku 2016 sa môžete tešiť na svoj obľúbený časopis **Informácie**, ako aj časopis **To sme my**.
Cena celoročného predplatného je 10 €. V cene je započítané i poštovné a balné.
Ak máte záujem o predplatné časopisu, vyplňte prosím túto objednávku a zašlite nám ju na adresu:
Republiková centrála ZPMP v SR, Štúrova 6, 811 02 Bratislava.
Ďakujeme!

Závazne si objednávam časopis Informácie ZPMP na rok 2016

Meno, priezvisko:

Adresa (telefónne číslo):

Číslo mi posielajte na adresu (iba ak sa líši):

Objednávam si viac výtlačkov (napíšte počet):

Dátum a podpis objednávateľa:

Predplatné 10 € zaplatím: prevodom na účet

poukážkou typu U na pošte

Číslo účtu: SK5502000000000140534012 / Variabilný symbol: 60416

ĎAKUJEME SPOLUPRACOVNÍKOM A PARTNEROM NAŠICH PROJEKTOV					

2	Úvod /// Zuzana Stavrovská
3 – 6	Téma 35. výročie ZPMP v SR • 35 rokov v živote združenia • Z histórie časopisu /// Adriana Pekárová
7 – 9	Projekty ZPMP v SR • Všetko sa raz skončí
10	Vzdelávanie • Vizuálne čítanie /// Michaela Rumanková, Dušan Baranec
11 – 12	Ľudské práva • Prípád Dominik • Krajský súd rozhodol... /// Maroš Matiaško • Súd rozhodol...
14 – 16	Rozhovor • S láskou k tancu a ľuďom /// Andrej Mičunek a Maroš Horanič
17 – 24	Farby života • Výtvarný salón ZPMP, DSS Lipského, Kurzy
25 – 29	Deinštitucionalizácia • Čo nové v procese deinštitucionalizácie v SR /// Miroslav Cangár • Zmeny, ale aj situácie, s ktorými sa bežne nestretnete /// Stefi Nováková
30 – 31	Sociálne služby • DSS prof. Karola Matulaya oslávil svoje 33. narodeniny /// Erik Forgáč, Michal Kralovič
34 – 36	Rozhovor • Komunikovať vie každý... /// Alica Machová, Iveta Mišová
37	Krátke správy
38 – 39	Správy z centrály
40	Podakovania

Informácie ZPMP v SR 5-6/2015 /// Občasník /// Vydalo: ZPMP v SR • Štúrova 6 • 811 02 Bratislava /// IČO 00683191

tel: 02/63814968 /// e-mail: zmpvsvr@zmpvsvr.sk

Dátum vydania: 16. 12. 2015 /// Ročník vydania: 22 /// Redakčne spracovali: PhDr. Iveta Mišová • Mgr. Martina Jarolíňová • Mgr. Zuzana Kolláriková

/// Redakčná rada: Elena Kopalová • PhDr. Iveta Mišová • Mgr. Magda Papánková • Mgr. Ľubica Vyberalová • Mgr. Zuzana Kolláriková

• Mgr. Martina Jarolíňová • Mgr. Katarína Richterová • Mgr. Marián Horanič

Jazyková korektúra: Mgr. Adriana Pekárová • Mgr. Martina Jarolíňová /// foto: archív ZPMP v SR, archív TK Danube

/// Grafická úprava: Zuzana Chmelová /// Tlač: POLYGRAFICKÉ CENTRUM /// www.polygrafcentrum.sk

Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len s výhradným a predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa

Vychádza s finančnou podporou MPSVaR SR /// Objednávky zasielajte na adresu: ZPMP v SR • Štúrova 6 • 811 02 Bratislava

Registrované MK SR č. EV 629/08. Podávanie novinových zásielok povolené RP Bratislava č. j. 1591/96 – P zo dňa 10. 4. 1996.

Cena ročného predplatného je 10, – €.

úvodník

Milí priatelia,

blíži sa čas najkrajších sviatkov v roku, v oknách blikajú rôzne svetielka, v našej blízkosti sú ozdobené a svietielkujúce vianočné stromčeky, zovšadiaľ znejú tie známe vianočné piesne a lákavo nás objímajú omamné vianočné vône... Zrazu sa zbadáme, že sa aj my viac usmievame, že naša nálada je povznesenejšia a na rôzne problémy sa pozeráme inak, empatickejšie alebo ľudskejšie. Je to čas, keď sa konajú rôzne dobročinné akcie na pomoc tým, ktorí našu pomoc potrebujú. Nazvala by som toto obdobie okrem vianočného aj obdobím „ľudskopriaznivým“ alebo „ľudsky pozitívnym“. Ale aj počas bežných dní v roku žijeme stále v tej istej komunite, s rovnakými ľuďmi a podobnými rôznymi situáciami a problémami. Žiaľ, priazeň myslenia smerom k ľuďom so zdravotným postihnutím nie je až taká významná a primárne rozhodujúca, keď nie sú Vianoce. Stretávame sa s neprimeranými zásahmi do života ľudí s mentálnym postihnutím v osobných postojoch, rozhodnutiach správnych orgánov, súdov, aj keď legislatíva takéto nepriaznivé rozhodnutia nevyžaduje. Našťastie existujú aj osvietené súdy a správne orgány, ktoré svojimi rozhodnutiami vysielajú signály ľudsky pozitívnej ochrany pre ľudí s mentálnym postihnutím. Smutné však je, že za tieto pozitívne rozhodnutia treba za pomoci advokátov až tak veľmi bojovať. Na druhej strane nás teší, že pohľad na paragrafy zákonov má širší rozmer a čoraz viac aj medzinárodnoprávny. Do súdnych rozhodnutí síce pomaly, ale zato s veľkou istotou, preniká medzinárodno-právne chápanie oprávnených záujmov ľudí so zdravotným postihnutím. Každý problém, každá žiadosť, každé rozhodnutie môžu mať totiž rôzne riešenia. Práve však takéto „osvietené“ rozhodnutia sú rozhodujúcou navigáciou do lepšieho a správneho chápania práv a právom chránených záujmov ľudí so zdravotným postihnutím. Verím, že tieto blikajúce svetielka priaznivejších rozhodnutí sú majákom pre všetkých, a že aj v budúcnosti na stránkach tohto časopisu budeme môcť čo najčastejšie publikovať pozitívne informácie o takýchto rozhodnutiach.

Z celého srdca prajem všetkým ľuďom so zdravotným postihnutím, aby sa stretávali pri riešení svojich životných situácií len s ľudsky pozitívnymi riešeniami, aby oni sami alebo ich spriaznené osoby nemuseli vynakladať obrovskú energiu na obhajobu svojich práv a právom chránených záujmov. A celého srdca prajem nám všetkým, aby sme sa čo najviac a najdlhšie nachádzali v opojení tohto ľudsky priaznivého obdobia, a aby sme preživali Vianoce celý rok.

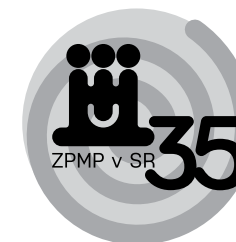
Pocit šťastia, empatie, ale aj blízkosti nech nie je okolo nás len v tieto vianočné dni.

S veľkou úctou a potešením z každého stretnutia

Zuzana Stavrovská

35 rokov v živote združenia

téma

V tomto roku zažilo združenie niekoľko narodenín. Uplynulo tridsaťpäť rokov od chvíle, ako bolo oficiálne založené ZPMP, desať rokov, odkedy vychádzame dňa 12. júna do ulíc, aby sme si dňom krivých zrkadiel pripomenuli, že ľudia s mentálnym postihnutím žijú medzi nami a že chceme, aby tvorili prirodzenú súčasť našej spoločnosti. A nakoniec to bol dvadsiaty ročník súťažnej prehliadky výtvarných prác Výtvarný salón ZPMP. Počas roka sa uskutočnilo niekoľko zaujímavých akcií a stretnutí. Takým pomyselným zastavením bol celoslovenský seminár 4. septembra v Bratislave, ktorého súčasťou bola i slávnostná časť. Bol čas zastaviť sa a povedať si, čo sa združeniu podarilo, aspoň za posledných päť rokov, čomu sa venuje v súčasnosti a v neposlednom rade aj to, čo by bolo dobré robiť v nasledujúcom období.

Začiatkom roka sa predsedníctvo zhodlo na tom, že by bolo zaujímavé založiť novú tradíciu a oceniť osobnosti, ktoré významným spôsobom ovplyvnili jednak založenie združenia, jeho činnosti a na druhej strane sa venovali a venujú práci v prospech ľudí s mentálnym postihnutím. Výber tých prvých osobností by sa mohol zdať jednoduchý, ale nebolo to tak. Veď kandidátov na ocenenie by mohlo byť tak veľa... Veľa odborníkov, rodičov, ktorí počas mnohých rokov venovali svoj čas, um, energiu ťažkej a náročnej práci. Osobností, ktorým sa združenie poďakovalo touto symbolickou cestou, bolo šesť. Veríme, že sa z toho stane tradícia a pri ďalšom okrúhlom výročí pribudnú ďalšie osobnosti.

Ďakujeme vám všetkým, ktorí prácu s ľuďmi a pre ľudí s mentálnym postihnutím robíte, či na celoslovenskej úrovni alebo v miestnych združeniach po celom Slovensku.

Niektorí už bohužiaľ nie sú medzi nami, tiež je ich viacero, pripomeňme za všetkých aspoň dvoch lekárov, ktorí okrem svojej profesionálnej práce robili veľa vecí navyše. Profesor Karol Matulay a docent Jozef Černay. Ich medailóny sme zverejnili v čísle 1-2/2015.

Sklenená plaketa v podobe loga ZPMP v SR, ktoré pred vyše 20 rokmi navrhol akad. maliar Miroslav Cipár, bola udelená osobnostiam:

Elena Kopalová, zakladateľka ZPMP, matka, aktivistka.

V roku 1980 založila v Bratislave s rodičmi a odborníkmi Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím, jeho predsedníčkou bola desať rokov. Aj naďalej však pracovala v bratislavskej organizácii, ktorú neskôr rozdelili na štyri miestne združenia a ona zostala predsedníčkou jedného z nich. Počas práce v združení spoznávala veľa skvelých ľudí, odborníkov aj laikov, vzdelávala sa prostredníctvom odborných materiálov a svoje poznatky posúvala ďalej ostatným rodičom a bola šťastná, že im aj takto pomáha. Od roku 1995 dodnes je členkou redakčnej rady časopisu Informácie ZPMP v SR.

Prof. MUDr. Mária Šustrová, lekárka, matka, aktivistka. Od roku 1990 do roku 1993 bola predsedníčkou ZPMP v SR. V tomto porevolučnom období sa naskytla možnosť profesionalizácie dovtedy skôr klubovej činnosti združenia. Prvou úlohou bolo vybudovanie sekretariátu a zlepšenie komunikácie a spolupráce s nadriadenými orgánmi. Práca vo výbore ZPMP bola v tom čase mimoriadne náročná, lebo zodpovednosť bola na predsedovi a dvoch podpredsedom, ktorí mali vlastné zamestnanie a rodiny vychovávajúce dieťa s mentálnym postihnutím. V tomto období sa zlepšila spolupráca nielen s Lebenshilfe, ale aj s ďalšími medzinárodnými organizáciami – francúzskou UNAPEI, ďalej s vtedajším ILSMH (dnes Inclusion International) a s Inclusion Europe. Zlepšenie vedomostí, získanie skúseností, výmenné pobyty, ale aj finančná pomoc boli hlavnou devízou medzinárodnej spolupráce.

Mgr. Ladislav Krajčovič, aktivista, rodič. Stal sa členom bratislavskej pobočky, ktorá sa po zmene legislatívy umožňujúcej vznik občianskych združení stala i prípravným výborom na založenie ZPMP v SR ako právneho subjektu, vo výbore ktorého tiež aktívne pracoval. Bol delegovaný do Helsinského občianskeho zhromaždenia – s cieľom obhajovať ľudské práva osôb s mentálnym postihnutím. Po nadviazaní spolupráce s nemeckým Lebenshilfe v rámci programu Phare sa pobočky po Slovensku pretransformovali na samostatné právne subjekty a vzniklo ZPMP v SR ako strešná organizácia, v predsedníctve ktorého pracoval dve funkčné obdobia. Potom nasledovala pauza, po ktorej dve funkčné obdobia pôsobil ako predseda ZPMP v SR a ďalšie štyri roky ako člen predsedníctva. V súčasnosti pracuje v ZPMP v Petržalke v chránenej dielni PSC Impulz.

Doc. PhDr. Slavomír Krupa, PhD., sociálny pracovník, pedagóg, muzikoterapeut. V súlade so svojím presvedčením stál v osemdesiatych rokoch pri zrode prvého denného centra, ktoré vzniklo pri Ústave prof. Karola Matulaya v bratislavskej Dúbravke, neskôr zakladal aj prvé diagnostické oddelenie, v rámci ktorého pre každé dieťa individuálne vypracovali osobitný plán alebo program vzdelávania. Trvalo tri desaťročia, kým sa takýto plán dostal aj do zákona. Slavomír Krupa stál v roku 1980 aj pri vzniku Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím a vízie nášho Združenia pomáha aj v súčasnosti naplňovať, keďže bol jedným z iniciátorov procesu deinštitucionalizácie.

PhDr. Alena Repiščáková, psychologička, pedagogička. Bola spoluzakladateľkou ZPMP v Martine, ktoré založili roku 1981 so skupinou nadšencov. V začiatkoch robievali voľnočasové aktivity, neskôr našli priestory pre klubovú činnosť, pomáhali vybudovať prvé domovy sociálnej starostlivosti v Martine a Vrútkach aj s celoročným pobytom. Po dlhé roky členkou Predsedníctva ZPMP v SR až do roku 2013. Počas celého života pomáhala deťom i dospelým ľuďom nielen v profesionálnom živote, ale aj v rámci voľného času. Dnes spolupracuje so združením v Brne.

PhDr. Viera Záhorcová, PhD., psychologička. V rokoch 1990 – 1992 bola zakladateľkou a predsedníčkou ZPMP v Petržalke, od roku 1993 – 1997 podpredsedníčkou ZPMP v SR, neskôr riaditeľkou centrály ZPMP v SR až do roku 2000. V tejto pozícii napomáhala vznik mnohých inovatívnych projektov pre ľudí s mentálnym postihnutím. V roku 1999 založila spolu so ZPMP v SR neziskovú organizáciu Agentúra podporovaného zamestnávania v Bratislave, ktorú vedie dodnes. Išlo o prvú organizáciu svojho druhu na Slovensku. Najmä vďaka jej entuziazmu a nasadeniu sa postupne menia podmienky zamestnávania ľudí s postihnutím na Slovensku. Dnes aktívne participuje na procese deinštitucionalizácie a na rozvoji komunitných sociálnych služieb.

Z histórie časopisu

Prvé číslo časopisu Informácie vyšlo v auguste 1993 na 24 stranách sa farebnou obálkou vo formáte A1. Bol to jeden z výsledkov dynamického a rušného obdobia na začiatku 90. rokov minulého storočia, plného akčnosti a nových myšlienok vo všetkých sférach spoločnosti. Aktívizovali sa ľudia, ktorí boli dovtedy skôr len pasívnymi aktérmi zabehaných životných režimov, ale chuť po zmene a náprave sa dotkla všetkých a ponúkla šance mnohým, aby v prospech ostatných niečo urobili. Obdobie po nežnej revolúcii znamenalo pre ZPMP akceleráciu činnosti – vzniklo niekoľko nových pobočiek, ľudia sa hlásili o informácie, chceli sa stretávať a spoločne riešiť svoje veci. Iniciátorkou vydávania časopisu bola PhDr. Viera Záhorcová, ktorá bola vtedy podpredsedníčkou ZPMP v SR. Od prvého čísla sa časopis stal nielen dôležitým zdrojom informácií o všetkých oblastiach dôležitých pre rodiny s mentálne postihnutým členom, ale vlastne dokumentoval toto dôležité obdobie vývoja občianskeho hnutia v prospech ľudí s mentálnym postihnutím. Bez listovania stránkami časopisu Informácie nikto tieto dejiny nemôže napísať.

Je príznačné, že práve v prvom čísle predstavil akad. Maliar Miroslav Cipár nové logo, ktoré na výzvu ZPMP vytvoril. Vysvetlil jeho ideu a zaprial združeniu „vytrvalosť a odvahu“ v ďalšej náročnej činnosti.

Už niekoľko prvých čísiel prinieslo témy a rubriky, ktoré sa stali trvalou súčasťou štruktúry časopisu až do dnešných dní. Informácie o dianí v centrále a v miestnych združeniach, ktoré boli inšpiráciou pre ostatných, informácie o dôležitých zákonoch a právnych predpisoch a odpovede na otázky rodičov. Dôležitou časťou obsahu boli materiály o zahraničnej spolupráci, ktorá sa začala bohato rozvíjať a sprostredkovávanie skúseností zo zahraničia, ktoré počas celých 90. rokov boli významným iniciátorom aktivít rodičov aj odborníkov. Zámerom tímu, ktorý časopis pripravoval, nebolo naplniť ho len náročnou odbornou problematikou, ale snaha bola, aby sa časopis stal spoločníkom rodín s mentálne postihnutým členom, ale aj pedagógov, vychovávateľov a terapeutov, ktorí pracujú s deťmi s mentálnym postihnutím. Preto sa v časopise udomácnili články

o rôznych terapiách a rehabilitačných postupoch, známych a overených, ale aj nových, ktoré zaraďovali odborníci do programu rôznych zariadení. Úspešný bol napr. aj seriál o výtvarných technikách, čo súviselo s každoročným výtvarným salónom a rozvojom výtvarných činností ako dôležitej súčasti therapeutickej a výchovnej práce. Rodičia si radili vzájomne a predstavovali aj deti a mladých ľudí s mentálnym postihnutím. Časopis prinášal už v polovici 90. rokov témy o vzdelávaní, včasnej starostlivosti, zamestnávaní a chránených dielnach. Pre časopis bola cenná spolupráca s uznávanými osobnosťami, ktoré v ňom publikovali, napr. s profesorom Karolom Matulayom. Jeho slová z druhého čísla sa stali akoby motívom nasledujúceho úsilia ZPMP: „...skoro v každej oblasti potrebujeme novoty ľudského umu na zlepšenie životného prostredia alebo liečebných rehabilitačných postupov...”

V nasledujúcich rokoch bol časopis svedkom nových aktivít združenia – letných pobytov s deťmi so vzdelávacím zameraním, ale najmä troch medzinárodných podujatí – kongresov Naša rodina – kvalita života pre každého, Viem pracovať – chcem pracovať a Vzdelávanie pre všetkých. Bola to príležitosť na publikovanie mnohých nových myšlienok, ktoré v nasledujúcich rokoch významne ovplyvnili činnosť ZPMP v SR.

Časopis, ktorý najskôr vychádzal ako občasník, sa po roku stabilizoval a vychádzal ako dvojmesačník. V roku 1997 od čísla 22 sa zmenila jeho vizuálna stránka – modernú grafickú podobu mu dala grafička Zuzana Chmelová, ktorá časopis upravuje až dodnes. Nasledovala ďalšia novinka – a to 4-stranová farebná príloha časopisu s názvom To sme my, prvýkrát s dátumom január 1998. Jej poslaním bolo predstavovať mladých ľudí s mentálnym postihnutím, ktorí sa stali priekopníkmi v sebaobhajovaní na Slovensku, a prinášať to, čo dokážu, akí sú a ako uvažujú. Zakladateľkami prílohy To sme my boli Viera Záhorcová, Katarína Letková a Adriena Pekárová. Od júla 1999 príloha To sme my vychádzala na 12 stranách, od dvojčísła november – december 1999 už na 16 stranách a v nasledujúcich rokoch ako samostatný časopis.

Číslo 48 v roku 2001 má opäť novú podobu – zmenšený formát a v nasledujúcom roku 2002 sa mení číslovanie časopisu. Od roku 2002 vychádza časopis ako dvojmesačník s číslovaním 1 až 6 v danom ročníku. Dochádza aj k zmene v prípravnom tíme. Odchádza PhDr. Záhorcová, ktorá sa sústreďuje na svoje profesionálne aktivity v Agentúre podporovaného zamestnávania. Na sekretariát združenia pri-

chádza v roku 2000 ako riaditeľka centrál PhDr. Iveta Mišová, ktorá sa veľmi aktívne podieľa na podobe časopisu Informácie.

Aký je časopis Informácie dnes? Vychádza ako občasník, stále je to 6 čísiel ročne, hoci minimálne jedno vydanie je dvojčíslo (36 strán). Príloha To sme my má 4 čísla ročne, z nich je tiež aspoň jedno dvojčíslo. Táto flexibilita je ovplyvnená dostupnosťou financií, ktoré poskytuje na vydávanie Ministerstvo práce a sociálnych vecí a rodiny SR (To sme my finančne podporuje Ministerstvo kultúry SR). Ovplyvňuje to prípravu časopisu, ktorá sa musela prispôbiť harmonogramu administrovania poskytovateľa grantu. V časopise sa odráža aktuálnosť nových úloh, ktoré vyžadujú čoraz väčšie zapojenie odborníkov – rozvoj chránených dielní, bývania, vzdelávania a prípravy na samostatný život, a napokon aj najnovšia náročná úloha, akou je deinstitucionalizácia. Čo je však najdôležitejšie, darí sa udržať kontinuitu mapovania vývoja v oblasti života ľudí s mentálnym postihnutím. Dá sa povedať, že časopis sa drží svojho podstatného cieľa – byť svedectvom o aktivitách ZPMP v SR, motivovať rodičov a odbornú verejnosť a ovplyvňovať postoje verejnosti voči ľuďom s mentálnym postihnutím.

Na začiatku bol dôraz na vytvorenie časopisu, ktorý by vytvoril neformálne spojenie najmä medzi rodičovskou základňou združenia a odborníkmi. V súčasnosti čoraz väčší priestor dostávajú profesionálne názory, čo súvisí s rozšírením odborných problémov, do ktorých sa ZPMP v SR snaží vstupovať. Doba sa zmenila. V 90. rokoch bolo tlačené periodikum jediným spojením s členskou základňou, no dnes tu máme digitálne médiá s dostupnosťou k obrovskému množstvu informácií a rýchlosťou šírenia informácií, čo je neporovnateľné s akýmkoľvek tlačným médiom. Toto je výzva pre nový redakčný tím – ako efektívne a zaujímavovo využiť možnosti spojenia klasických a nových digitálnych médií v prospech poučenia, vzdelávania, informovanosti, ale aj povzbudenia rodín a odborníkov. Okrem tejto novej úlohy však zostáva to podstatné – udržiavať záujem čitateľov, získavať spätnú väzbu a nachádzať v nej inšpiráciu pre ďalší rozvoj časopisu.

Celému redakčnému tímu v tom budem držať palce!
Adriena Pekárová

Všetko sa raz skončí...

A tak je to i s projektom Dôstojný život – právo, nie privilegium, ktorým sme doslova žili vyše dva roky a spolu s nami mnohí ľudia s mentálnym postihnutím, rodičia, odborníci. Nekončí sa však práca, ktorú sme začali, v mnohých veciach pokračujeme. Oficiálne sa projekt začal v septembri 2013 a skončil sa koncom novembra 2015. Na stránkach časopisu sme o aktuálnom dianí pravidelne informovali. Začiatkom septembra sme sa zišli na hodnotiacom seminári, kde sme odprezentovali najdôležitejšie výsledky a výstupy. Naše pozvanie prijalo 85 účastníkov z radov odborníkov a rodičov, zo združení i zo zariadení sociálnych služieb. Medzi dôležitými hosťami boli europoslankyňa Jana Žitňanská, ďalej Mgr. Michal Krivošík, riaditeľ odboru Integrácie občanov so zdravotným postihnutím (ďalej len OIOZP) z MPSVR SR, JUDr. Ján Gabura z Hlavného kontaktného miesta pre problematiku vykonávania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím pri OIOZP MPSVR SR, správkynia Nadácie Krištáľové krídlo Ing. Mária Vaškovičová a ďalší hostia.

AKÉ BOLI VÝSTUPY A VÝSLEDKY PROJEKTU? MAJÚ VŠETCI ROVNAKÝ PRÍSTUP K SPRAVODLIVOSTI?

Prístup k spravodlivosti sme pracovne nazvali časť, v ktorej hlavnú úlohu zohrali právnici, ľudské práva, legislatíva. Už v roku 2013 boli spracované dve právne analýzy: **Analýza prístupu k spravodlivosti pre ľudí s mentálnym postihnutím v medzinárodnom a národnom kontexte (JUDr. Maroš Matiaško, LL.M.)** a **Analýza prístupu k zodpovednosti za svoje právne úkony ľudí s mentálnym postihnutím v národnom kontexte (JUDr. Zuzana Stavrovská)**. Na základe podkladov z tejto analýzy bola vytvorená publikácia pre ľahšiu orientáciu v téme pod názvom **Zodpovednosť za škodu spôsobenú tými, ktorí nemôžu posúdiť následky svojho konania**. Koncom roka 2013 sme zrealizovali celoslovenský seminár pod názvom **Ľudské práva a zodpovednosť za konanie**, s účasťou 200 odborníkov, rodičov, zamestnancov zariadení sociálnych služieb a sebaobhajcov.

ABY SA TO LAHKO ČÍTALO, ALEBO AJ EASY TO READ...

V roku 2014 sme vydali ďalšie štyri publikácie:

- 1. Zodpovednosť za škodu spôsobenú tými, ktorí nemôžu posúdiť následky svojho konania** (verzia easy to read) v ľahko čitateľnom jazyku pre ľudí s mentálnym postihnutím. Táto publikácia sa stala podkladom aj pre tréningy k zodpovednosti.
- 2. Právo ľudí s mentálnym postihnutím na prístup k spravodlivosti** – na základe analýzy dr. Matiaška, určená najmä pre odborníkov.
- 3. Príklady z praxe zo súdneho konania o spôsobilosti na právne úkony**, spracovala ju dr. Stavrovská, publikácia je určená všetkým, ktorí sa môžu stať účastníkmi konania o spôsobilosti na právne úkony. Navrhované postupy môžu priniesť zásadnú zmenu kvality takého konania, ako aj zmeny vo vnímaní ľudí s mentálnym postihnutím a pôsobiť na zmenu kvality rozhodovacej činnosti. Okrem toho je v publikácii vytvorený návrh modelu účinnej ochrany práv a záujmov človeka s postihnutím.
- 4. Príklady z praxe zo súdneho konania o spôsobilosti na právne úkony** (verzia easy to read), ľahko čitateľný text pre ľudí s mentálnym postihnutím.

KEĎ VZNIKNÚ PROBLÉMY, TREBA ICH RIEŠIŤ!

Problematikou prístupu k spravodlivosti sme sa zaoberali na dvoch okrúhlych stoloch, kde sa stretli odborníci a zástupcovia mimovládnych organizácií. Na stretnutí sme predstavili konkrétne problémy a prekážky v prístupe k spravodlivosti u ľudí so zdravotným postihnutím, ktoré z našej praxe vyplývajú. Cieľom bolo upozorniť na súčasné problémy, ktoré môžu znamenať aj porušenie základných ľudských práv ľudí so zdravotným postihnutím a predstaviť základné zásady, ktoré by procesné predpisy mohli upravovať. Výsledkom vzájomnej diskusie odborníkov so zástupcami združenia bol konkrétny návrh zmien procesných predpisov, zaslaný na Ministerstvo spravodlivosti SR, odporúčania môžete nájsť na webe: <http://www.zpmpvsr.sk/dokumenty/vystupy-os-220414.pdf>

Na ďalších dvoch okrúhlych stoloch sme diskutovali o problémoch súčasného systému opatrovníctva. Stretli sme sa s rodičmi, príbuznými, ktorí sú opatrovníkmi a taktiež tzv. verejnými opatrovníkmi. Výsledkom diskusie boli návrhy na zmeny v legislatíve, opäť zaslané na Ministerstvo spravodlivosti SR. Aj tieto odporúčania nájdete na webe: <http://www.zpmpvsr.sk/dokumenty/vystupy-os-161014.pdf>

projekty ZPMP v SR

VÝSTUPY Z OKRÚHLÝCH STOLOV SME ODPREZENTOVALI NA TLAČOVEJ KONFERENCII.

Pre rodičov a odborníkov boli určené regionálne semináre na témy **Zodpovednostné konanie osôb s mentálnym postihnutím a Právne aspekty výkonu opatrovníctva**, ktoré sa konali počas ôsmich mesiacov vo všetkých samosprávnych krajoch. Tím ľudí precestoval celé Slovensko, advokáti celé hodiny trpezlivo vysvetľovali, ako je postavená naša súčasná legislatíva, ako ju treba chápať, aké sú možnosti riešení jednotlivých sporných situácií. Prinášali množstvo príkladov z praxe aj zo zahraničia. Modelovo sa riešili mnohé situácie. O semináre bol veľký záujem, o čom svedčí aj počet zúčastnených osôb 526. Na všetkých seminároch sa rozdávali odborné publikácie a časopisy.

NESIEM ZODPOVEDNOSŤ, KEĎ SOM POZBAVENÝ SPÔSOBILOSTI NA PRÁVNE ÚKONY?

Táto a mnohé iné otázky zaznievali počas celého „školského“ roka v piatich mestách na Slovensku. Pre dospelých ľudí s mentálnym postihnutím boli určené tzv. **tréninky zodpovednosti**. Konali sa 2x mesačne, v Bratislave tri skupiny, v Detve, Poprade, Dunajskej Strede a Lučenci po jednej skupine. Tréninky absolvovalo 71 osôb. Naučili sa, čo je zodpovednosť, ako postupovať, keď sa stane nejaká nehoda, krivda, problém, kedy kto zodpovedá, kde a na koho sa obrátiť a množstvo ďalších tém.

NEHCEM, ALE MUSÍM!

Cieľom kampane je presvedčiť verejnosť, že aj ľudia s mentálnym postihnutím majú právo rozhodovať o svojom živote. Kampaň *Nechcem, ale musím* sme posilnili natočením šiestich krátkych **videoklipov** zameraných na tému kampane. Predstavili sme ich začiatkom júna 2014 na tlačovej konferencii, zverejnili sme ich na webovej stránke www.nehcemalemusim.sk, www.youtube.com. V roku 2015 sa vďaka finančnej podpore z Nadácie Slovenskej sporiteľne počas jedného mesiaca premietali videospoty na LCD obrazovkách v prostriedkoch mestskej hromadnej dopravy v Bratislave, v Bratislavskom kraji, Poprade, Nitre, Košiciach, Prešove, Lučenci a Považskej Bystrici. Počet zobrazení spotov bol 131 000, počet zobrazení wifi baneru 100 000 a preklik z wifi baneru na web ZPMP v SR bol 21 646.

Kampaň mala samostatnú **webovú stránku**, na ktorej boli zverejnené dôležité dokumenty a tiež videoklipy (www.nehcemalemusim.sk).

Súčasťou kampane bola v roku 2014 realizácia **celoslovenskej výstavy prác** ľudí s mentálnym postihnutím na tému ľudských práv v Pezinku. Do súťažnej prehliadky výtvarných prác ľudí s mentálnym postihnutím bolo zaslaných 518 prác zo 72 škôl, zariadení a od jednotlivcov.

Ďalším nástrojom kampane boli tzv. PR články. Publikovali sme štyri rozsiahle profilové **články v časopise Slovenka**, čím sme dostali témy k širokej skupine ľudí. Vybrané témy: **spôsobilosť na právne úkony, komunitné, vzdelávanie a zamestnávanie**.

NAOZAJ STAČÍ LÚBIŤ?

Kniha dvanástich príbehov zo života rodín s dieťaťom s mentálnym postihnutím pod názvom **Stačí ľúbiť** bola vydaná a pokrstená v júni 2015. Vyšla v náklade 1000 ks a dopyt presiahol možnosti, z čoho máme veľkú radosť. Kniha je zostavená z autentických príbehov rodín, ktorým sa narodilo dieťa, ktoré je v niečom odlišné, iné – často už pri narodení, no určite v ranom detstve, dostáva nálepku „mentálne postihnuté“. Čo to znamená pre samo dieťa? Pre matku, pre otca? Čo to znamená pre užšiu či širšiu rodinu? Ako sa s touto skutočnosťou vysporiada okolie? Je spoločnosť pripravená prijímať tieto deti a dospelých bez predsudkov? Aká je realita?

Akokoľvek by sme chceli teoreticky opísať prežívanie a zovšeobecniť skúsenosti zo života rodín a ľudí s mentálnym postihnutím, nemohli by sme byť presní a pravdiví. Aj preto sme oslovili rodiny, ktoré denne žijú svoj bežný život a ktoré sa museli popasovať s vlastným osudom a urobiť dôležité rozhodnutia. Tieto rodiny majú niečo spoločné – je to

množstvo lásky, zodpovednosti a sily biť sa s osudom, nevzdávať sa i v tých najťažších chvíľach. Občas padnú, ale vždy znovu a znovu vstanú. Idú dopredu veriac, že zajtra bude lepšie, veriac v silu a schopnosti svojej dcéry či syna, ktorí sú síce iní, ale nie horší. Chcú žiť s nami, nie vedľa nás!

Práve myšlienka odovzdať toto posolstvo cez príbehy a živé rozprávania ďalším ľuďom viedli ZPMP v SR k zostaveniu tejto knihy.

ČO JE MODEL KOMUNITNEJ STAROSTLIVOSTI?

Ďalšou aktivitou projektu boli práce na vytvorení modelu komunitnej komplexnej starostlivosti o ľudí s mentálnym postihnutím. Dôvodom na spracovanie tohto materiálu bolo presvedčenie, že pokiaľ chceme presadzovať zmeny v prospech ľudí s mentálnym postihnutím, mali by sme mať jasnú predstavu o tom, ako by mali tieto zmeny vyzeráť. Z tohto pohľadu očakávame, že model by mohol slúžiť ako istý argumentačný nástroj pre komunikáciu a presadzovanie pozitívnych zmien v oblasti starostlivosti o ľudí s mentálnym postihnutím.

Model rieši ideu, ktorú sme si osvojili a presadzujeme ju – a síce, že človek by mal mať možnosť žiť plnohodnotný život tam, kde sa narodil. S nevyhnutnou mierou podpory a pomoci by mal mať možnosť zúčastňovať sa aktívne života v komunite a podľa svojich možností komunite prinášať osôh.

Človek s mentálnym postihnutím by nemal byť v dôsledku svojho postihnutia vytláčaný zo života vo svojej komunite,

projekty ZPMP v SR

mal by mať možnosť vzdelávať sa v nej, tráviť voľný čas, pracovať a prežiť dôstojnú starobu.

Jednotliví experti pracovali na zadaných oblastiach rozdelených podľa časovej osi kopírujúcej jednotlivé charakteristické etapy života človeka. V modeli sa venujeme týmto oblastiam: **včasná intervencia, vzdelávanie a celoživotné vzdelávanie, zamestnanie, podpora samostatného života a bývania, voľný čas**.

Veríme, že model bude užitočný pre všetkých, ktorí majú záujem zlepšiť život ľudí s mentálnym postihnutím. Text nájdete na webe: <http://www.zpmpvsk.sk/index.php/dostojny-zivot-pravo-nie-privilegium#model-starostlivosti-o-ludi-s-mp>

Projekt *Dôstojný život – právo, nie privilegium* bol podporený sumou 104976,– EUR z Fondu pre mimovládne organizácie, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2009 – 2014. Správcom Fondu je Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation. Cieľom projektu zameraného na ľudské práva *Dôstojný život – právo, nie privilegium* je Zvýšenie zapojenia MVO do tvorby politik a rozhodovacích procesov na miestnej, regionálnej a národnej úrovni.

Vizuálne čítanie – program pre deti so špeciálno-pedagogickými potrebami

Každý rodič dieťaťa, ktorého kognitívne (poznávacie) schopnosti sú výrazne mimo normy, sa skôr či neskôr dostane do problémov. Bez ohľadu na konečnú diagnózu dieťaťa, problémy sa často objavujú už pri hre na pieskovisku. S každým mesiacom vývoja dieťaťa musia rodičia riešiť ďalšie a ďalšie situácie, na ktoré ich nikto nepripravil. A potom po pár rokoch príde jedna zo zásadných otázok: „ako ho/ ju naučíme čítať?“. Túto otázku som si v roku 2007 položil aj ja...

Môj hlavný súper (okrem iných) bola aj dysfázia zmiešaného typu, zjednodušene povedané – 6-ročnému dieťaťu sme neboli schopní takmer nič vysvetliť. Psychologička, s ktorou sme konzultovali, ako postupovať pri diagnóze nášho dieťaťa, nám povedala, že takéto deti sa učia čítať tzv. „globálnym čítaním“. Slovo (a obrázok k slovu) si akoby odfotia a zapamätajú. Ja ako človek z prostredia informatiky a elektrotechniky som jej neveril. Dnes viem, že som urobil dobre.

Niekoľko mesiacov som si v hlave pripravoval systém, ktorého základ by bol postavený na tom, aby som ja ako rodič, začínajúci špeciálny pedagóg a psychológ v jednom, nemusel nášmu synovi nič vysvetľovať. Po niekoľkých týždňoch programovania som mu program ukázal a na naše veľké prekvapenie to začalo fungovať. Výsledok postupnej výučby bol ten, že náš syn nastupoval do prvého ročníka ZŠ už ako čítajúci žiak. Dnes má prečítaných toľko kníh, že za celý školský rok neurobí ani jednu chybu v žiadnom diktáte – povedal by som, že „motyka nakoniec skutočne vystrelila“. V špeciálno-pedagogickej praxi sa program Visual Reading (predtým známy ako ABCD) používa v niekoľkých zariadeniach od roku 2013. Jedno z nich je MŠ Iljušinova v Bratislave. Prikladám krátku správu špeciálnej pedagogičky PaedDr. Michaely Rumankovej.

„S výučbou čítania s použitím programu ABCD som začala vo februári 2014 – mala som dve deti s poruchou autistického spektra (PAS). Obe deti už mali skúsenosť s tabletom a tablet používali ako odmenu – na hranie. Od februára 2014 používali deti tablet aj na učenie. Deti sa začali učiť spájať obrázok so zvukom, zvuk s obrázkom a táto forma učenia sa pre ne stala veľmi motivujúca. Pokračovali sme v rozpoznávaní hlások, v spájaní hlások do slabík a slabík do slov. Deti prechádzali jednotlivé lekcie svojím vlastným tempom, po úspešnom zvládnutí jednej lekcie prešli na ďalšiu. Každou lekciovou sa obťažnosť zvyšovala. Vďaka rôznym typom úrovni malo každé dieťa program nastavený individuálne podľa vlastných potrieb a schopností. Výhodou programu bol aj grafický záznam progresu každého dieťaťa. Výučbu čítania na tablete v učebni sme kombinovali s uče-

ním globálneho čítania vo forme rôznych štruktúrovaných úloh za stolíkom v triede. Prostredníctvom programu sme dosiahli pozitívne výsledky v rozvoji slovnej zásoby, generalizácii a v predčitateľskej gramotnosti.

Od októbra 2015 sme začali používať inovovanú a doplnenú verziu programu ABCD, program Vizuálne čítanie. S novou verziou programu pracuje od októbra v našej MŠ desať detí s PAS pod vedením šiestich špeciálnych pedagogičiek. Inovovaný a doplnený program Vizuálne učenie je oproti predchádzajúcej verzii bohatší o vizuálny slovník, ktorý obsahuje cca 800 slov a je rozdelený do kategórií (príroda, človek, dom a záhrada, potraviny, vzdelávanie). Každé jedno slovo vie program vyhláskovať. Nácvik čítania prebieha v dvanástich úrovniach, a tak ako pri programe ABCD i tu každá lekcija pozostáva z režimu nácvik a testovanie. Pre ľahšiu orientáciu sú lekcie rozložené v stromovej štruktúre. Na jednotlivých sedeniach striedame nácvik čítania s vizuálnym slovníkom. U niektorých detí tak zvyšujeme motiváciu. Pedagóg prípadne rodič má možnosť po každom sedení zaznamenať v profile dieťaťa priebeh výučby. Program zaznamenáva a graficky zobrazuje nesprávne odpovede. Dieťa je za každé správne označenie odmenené vizuálnou i verbálnou odmenou (slovná pochvala a obrázok) a tým je neustále motivované. Vizuálne čítanie majú naše deti zaradené do výchovno-vzdelávacích aktivít každý deň po intenzívnom učení za stolíkom. Vizuálne čítanie efektívne obohacuje výchovu a vzdelávanie našich detí a umožňuje atraktívnou formou naučiť ich čítať, rozvíjať ich slovnú zásobu a reč. A tým zlepšuje ich pripravenosť do školy.“

PaedDr. Michaela Rumanková, špeciálny pedagóg, špeciálna trieda pre deti s PAS v MŠ Iljušinova 1, Bratislava a **Ing. Dušan Baranec**, autor programu www.visualreading.org. Program vieme poskytnúť zdarma v rámci Beta programu každému záujemcovi.

Prípad Dominik

Slovenskom otriasla správa o rodinnej tragédii v Poprade, ktorá sa skončila smrťou imobilného Dominika (†24). Mládenca s poruchou mozgu jeho zúfalý otec Jozef odpojil od dýchacích prístrojov. Ako sa na Slovensku vyhnúť podobným situáciám?

Mgr. Patrícia Garajová Jarjabková: To je veľmi ťažká otázka. Každá rodina s tak ťažko postihnutým dieťaťom či členom rodiny potrebuje podporu. Sociálny pracovník, lekár – odborné prostredie, ktoré sa s takou rodinou stretáva, by malo signalizovať, že títo ľudia potrebujú pomoc a podporu. Ak o to nežiadajú oni sami, lebo o tom nevedia, lebo sa hanbia, lebo... lebo, tých príčin môže byť veľa a podpora zvonka, to je pre takúto rodinu veľká pomoc. Je viac statočných rodičov, ktorí ostali v takomto snažení opustení – často odíde partner, dokonca sú prípady, že to nezvládne matka, a opustí dieťa. Otec sa o syna s veľmi ťažkým štádiom svalovej dystrofie stará sám – ale sú tam asistenti, nie je celkom sám, aj keď viem, že je isto niekedy až nad ľudské sily ustať to.

PhDr. Stefi Nováková: Osobne ma táto správa veľmi zasiahla. Keďže mám sama dcéru s postihnutím, premietala som si, čo musel otec Dominika prežívať, než urobil tento nezvratný krok. Rodina v takejto závažnej situácii, akou je domáca 24-hodinová starostlivosť o postihnutého syna, nevyhnutne potrebuje podporu a pomoc. Je to obrovský stres a obrovská psychická záťaž, ktorú musia rodičia zvládať. Bežný človek si to nevie ani predstaviť. Rodičia by potrebovali pri takejto starostlivosti odľahčovaciu službu, aby sa občas mohli uvoľniť a odovzdať starostlivosť o syna niekomu inému. Je v podstate jedno, aký typ služby by im pomohol so starostlivosťou, dôležité je, aby táto služba v teréne existovala. Aby bola dostupná pre takéto rodiny. A aby naozaj pomáhala. Zatiaľ tieto odľahčovacie terénne služby na Slovensku nemáme, ak áno, tak ojedinele. Myslím si, že tento otec vysielal SOS a... skončilo to veľmi zle, pre celú rodinu, pre všetkých.

Richard Drahovský: Takýmto rodinným tragédiám by sa dalo vyhnúť rôznymi spôsobmi. Zabezpečiť včasnú intervenciu, rôznymi poradňami pre rodiny s ťažko chorými a ležiacimi, novými metódami a liečbou.

Ing. Dušan Fabian: Myslím si, že riešením by bola vhodná pomoc zo strany štátu zameraná na to, ako uľahčiť život

ľuďom, ktorí sa o takto ťažko postihnutých blízkych starajú a trpia napríklad syndrómom vyhorenia. Taká pomoc, akú rodič od štátu potrebuje. Nielen finančná, ale aj fyzická a psychická.

Mgr. Ľubica Vyberalová: Jednoznačne podpora rodine, ktorá sa rozhodne starať o svojho člena v domácom prostredí. Otázka je, kto a akú podporu má poskytnúť rodine? Z dôvodu, že ide o špecifickú starostlivosť, najlepšie možnosti v súčasnosti má zdravotníctvo. Aspoň 1x štvrtročne uhrádzať zo zdravotného poistenia 2-3 týždenný pobyt v nemocnici, resp. liečebni pre dlhodobu chorých, aby rodina dokázala zregenerovať aspoň fyzické sily. Respektíve zabezpečiť túto službu priamo v domácnosti pacienta cez agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti vo vyššie uvedenom rozsahu. Ak budú zariadenia sociálnych služieb poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti v rozsahu ošetrovateľskej starostlivosti a zdravotné poisťovne im budú takéto úkony uhrádzať, aby vytvorili vo svojich priestoroch čo i len jedno miesto na odľahčovaciu službu aj pre takéto náročné situácie v živote rodiny.

PhDr. Eva Števková: V prípade ťažkých a dlhotrvajúcich postihnutí je potrebné

- iniciovať spoluprácu s psychológom a psychiatrom pre rodinu s ťažko postihnutým členom – relaxácia a rehabilitácia (predpokladať vyhorenie),
- spolupráca s terénnymi pracovníkmi úradov sociálno-právnej ochrany (aspoň 4x do roka),
- navrhovať odbremenenie rodiny,
- umiestnenie člena rodiny do denného stacionára na dobu oddychu pre rodinu,
- umiestnenie do týždenného pobytu v prípade dovolenky, vytvoriť podmienky na dovolenku, rehabilitáciu, odreagovanie oboch rodičov alebo rodinných príslušníkov, ktorí sa o osobu s ťažkým MP starajú,
- viac a vážne – odborne – sa venovať rodinám s osobami s ťažkým viacnásobným postihnutím tak, aby nedochádzalo k skratom a ujám na psychike.

Krajský súd v Bratislave sa zastal rodiny dievčatka s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorej nechceli úrady poskytnúť sociálnu službu

Lujza je štvorročné dievčatko s kombinovaným zdravotným postihnutím a veľmi milým a hanblivým úsmevom. Vyrastá v milujúcej rodine v Bratislave, spoločne so svojím bráčikom. O deti sa stará mama, ktorá zabezpečuje kompletnú náročnú 24-hodinovú starostlivosť, a to bez akejkoľvek podpory od štátu. Čím je ale Lujza staršia, tým je pre jej mamu náročnejšie robiť všetky potrebné úkony starostlivosti, nehovoriac o tom, že mama prichádza o možnosti pracovného uplatnenia. Z tohto dôvodu sa rodina rozhodla požiadať mestskú časť o pomoc a zabezpečenie opatrovateľskej služby podľa zákona o sociálnych službách, pretože podľa posudku Bratislavskej župy má Lujza na sociálnu službu nárok. Na prekvapenie rodiny ale mestská časť rozhodla v ich neprospech s argumentom, že opatrovateľská služba sa neposkytuje deťom. Rodičia sa tak dostali pred ťažkú voľbu. Buď budú ďalej bojovať o terénu sociálnu službu, alebo budú musieť začať využívať ústavnú starostlivosť. Rozhodli sa, že sa pokúsia rozhodnutie mestskej časti zažalovať. A úspešne.

Základom právnej argumentácie bolo právo na výber druhu sociálnej služby, ktorý zodpovedá potrebám človeka a zohľadňuje jeho právo vyrastať a žiť v rodinnom prostredí. Podľa § 6 ods. 1 zákona o sociálnych službách má za podmienok ustanovených zákonom o sociálnych službách právo výberu sociálnej služby a formy jej poskytovania a právo výberu poskytovateľa sociálnej služby. Zároveň podľa § 6 ods. 2 zákona o sociálnych službách má i právo na poskytovanie sociálnej služby, ktorá svojím rozsahom, formou a spôsobom poskytovania umožňuje realizovať jej základné ľudské práva a slobody, zachováva jej ľudskú dôstojnosť, aktivizuje

ju k posilneniu sebestačnosti, zabraňuje jej sociálnemu vyľúčeniu a podporuje jej začlenenie do spoločnosti.

Takouto službou je pritom primárne terénna forma sociálnej služby, ktorá sa podľa § 13 ods. 3 zákona o sociálnych službách poskytuje fyzickej osobe v jej prirodzenom sociálnom prostredí alebo v jej domácom prostredí. To bola vhodná forma aj v prípade Lujzy, nakoľko primárnym cieľom rodičov bolo, aby mohla vyrastať v rodine, vo svojom prirodzenom prostredí, a nie v ústavnom zariadení, ale rodina potrebuje určitú podporu a pomoc zo strany štátu v podobe terénnej sociálnej služby. Pričom terénnou formou sa poskytuje najmä služba pomoci pri osobnej starostlivosti o dieťa a podpora zosúladovania rodinného života a pracovného života podľa § 31 zákona o sociálnych službách a opatrovateľská služba podľa § 41 zákona o sociálnych službách.

Mali sme za to, že správne orgány majú zákonnú povinnosť v prípade odkázanosti na sociálne služby zabezpečiť dostupnosť týchto služieb, a to tak, aby bolo zohľadnené právo dieťaťa so zdravotným postihnutím vyrastať v prirodzenom prostredí rodiny. Podľa § 8 ods. 2 zákona o sociálnych službách obec a vyšší územný celok v rozsahu svojej pôsobnosti zabezpečuje dostupnosť sociálnej služby pre fyzickú osobu, ktorá je odkázaná na sociálnu službu, a právo výberu sociálnej služby za podmienok ustanovených zákonom o sociálnych službách. Zároveň podľa § 8 ods. 4 zákona o sociálnych službách v prípade, keď fyzická osoba má vydané právoplatné rozhodnutie o odkázanosti na sociálnu službu, obec alebo vyšší územný celok v rozsahu svojej pôsobnosti poskytne fyzickej osobe sociálnu službu podľa § 34 až 41 zákona o sociálnych službách. Zákon upravuje tzv. pozitívnu povinnosť správnych orgánov zabezpečiť sociálne služby v prípade odkázanosti dieťaťa so zdravotným postihnutím na sociálne služby.

Krajský súd dal rodičom za pravdu. Vôbec po prvýkrát súd povedal, že opatrovateľská služba podľa § 41 zákona o sociálnych službách sa môže poskytovať aj deťom a zákon tomu nijako nebráni. Preto, ak si rodina s dieťaťom so zdravotným postihnutím o túto službu požiada, a splňa podmienky odkázanosti, je povinnosťou obce službu zabezpečiť. Platí totižto právo každého si vybrať sociálnu službu. Krajský súd sa taktiež dotkol podmienok pre službu pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa podľa § 31 zákona o sociálnych

službách. Súd vysvetlil, že podmienky na poskytnutie služby sú uvedené iba ako príklad, čo znamená, že dôvody môžu byť aj iné, a správny orgán musí každý prípad vyhodnocovať individuálne.

Rozhodnutie je tak veľmi dôležité, pretože na Slovensku sú stovky rodín detí so zdravotným postihnutím, ktoré by rady, aby ich dieťa vyrastalo radšej v rodinnom prostredí, než v umelom prostredí anonymného ústavu. K tomuto ale rodiny prirodzene potrebujú pomoc a podporu, ktorú musí zabezpečiť štát, resp. v zmysle § zákona o sociálnych službách mestá a obce. A práve opatrovateľská služba podľa zákona o sociálnych službách je jedným z tých nástrojov, ktoré toto umožnia. Problémom totižto v súčasnosti je, že iba 900 obcí a miest z celkového počtu takmer 2 900 je schopných poskytovať alebo zabezpečovať túto službu, čo je veľmi málo. Veríme, že i toto rozhodnutie prispeje k oveľa väčšej dostupnosti opatrovateľskej služby.

Maroš Matiaško, právny zástupca rodiny

Súd rozhodol – Ela sa bude vzdelávať v bežnej škole s ostatnými deťmi

BRATISLAVA – Dňa 27. 10. 2015 bolo doručené rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorý po prvýkrát na Slovensku rozhodol o tom, že **deti so zdravotným postihnutím majú právo na inkluzívne vzdelávanie podľa článku 24 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a zaistenie primeraných úprav podľa článku 5 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.**

V rozsudku č. k. 7Sžo/83/2014 Najvyšší súd uviedol, že právo na inkluzívne vzdelávanie podľa Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím **má vyššiu právnu silu ako školský zákon a všetky školské orgány sú viazané Dohovorom**, vrátane riaditeľov škôl. Zároveň Najvyšší súd zdôraznil, že štátne vzdelávacie programy majú odporúčajúci charakter a žiadna škola nemôže vyžadovať väčšiu mieru podpory, než dieťa so zdravotným postihnutím reálne aj potrebuje. Ak by napríklad škola trvala na tom, že musí zamestnávať psychológa, pričom ale dieťa by potrebovalo iba prítomnosť asistenta, mohlo by ísť o diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia. Tento rozsudok má význam pre tisíce detí so zdravotným postihnutím, ktoré nemajú možnosť vzdelávať sa v inkluzívnom prostredí

a sú segregované v špeciálnych školách či triedach. Ela, 10-ročné dievčatko, a jej rodina bojovali od roku 2012 o možnosť vzdelávania s rovesníkmi v bežnej základnej škole. Jej spádová škola ju odmietala prijať z dôvodu Downovho syndrómu a kompenzovanej poruchy sluchu. Rodičia museli žalovať rozhodnutie Mestského úradu Bratislava – Rača a rozhodnutie riaditeľa školy o neprijatí Ely do školy pred Krajským súdom, kde neuspeli. Tento týždeň však Najvyšší súd zrušil všetky napadnuté rozhodnutia, vrátane rozhodnutia riaditeľa školy a povedal, že **bolo v najlepšom záujme Ely, aby s náležitou podporou bola vzdelávaná inkluzívne.**

Maroš Matiaško, právnik, ktorý rodinu zastupoval, k rozhodnutiu uvádza:

„Rozsudok Najvyššieho súdu po prvýkrát výslovne potvrdzuje, že inkluzívne vzdelávanie je právny základ pre vzdelávanie detí so zdravotným postihnutím, ktoré majú na takéto vzdelávanie právo, a to vrátane práva na zaistenie primeraných úprav.“

Rodičia Ely rozhodnutie okomentovali slovami: *„Po prečítaní rozsudku sme pocítili nával radosti a nádeje pre našu dcéru, ale aj všetky deti so zdravotným postihnutím pri začleňovaní do systému vzdelávania na bežných základných školách, zadosťučinenie za nekonečné rozhovory, presvedčanie a argumentovanie s kompetentnými orgánmi v našom regióne a vieru, že už nebudú spochybňovať princíp uplatňovania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím pri svojom rozhodovaní, ktorý je tak výstižne a jednoznačne aplikovaný v rozsudku Najvyššieho súdu SR.“*

Zdroj: <https://www.facebook.com/maros.matiasko.3>

S láskou k tancu a ľuďom

Andrej Mičunek, prezident TK Danube, je bezpochyby priekopníkom v spoločenských tancoch ľudí s mentálnym postihnutím nielen na Slovensku, ale aj na celosvetovej úrovni. Venuje sa im už viac ako 15 rokov a ľudia s mentálnym postihnutím sa do Tanečného klubu Danube v bratislavskej Dúbravke neustále vracajú a pribúdajú noví. O tom, ako to celé začínalo, ale aj o tom, čo je nové, sa s Andrejom Mičunkom rozprával Marián Horanič.

Tanečný seminár sa realizuje viac ako 15 rokov. Čo stálo pri zrode tejto myšlienky?

Na začiatku ma kontaktovala skupina nadšených rodičov ľudí s mentálnym postihnutím, lebo sa dopytovali, že sa venujem aj integrovanému tancovaniu. Zámerne nehovorím iba o tancovaní vozíčkarov, lebo vždy som sa venoval trom typom postihnutia, teda mentálnemu postihnutiu, nepočujúcim alebo vozíčkarom, a neskôr som pribral nevidiacich. Takže na úplnom začiatku stála pani Kopalová a rodičia okolo nej, ktorí ma poprosili, či by som neurobil kurz pre ľudí s mentálnym postihnutím. Musím povedať, že začiatky boli plné entuziazmu.

Rýchlosť výučby je značne pomalšia, ale práca o to milšia. Môžem povedať, že vtedy sme to robili za smiešnu sumu. Všetci moji zdraví tanečníci spolu so mnou. Osobne neuznávam systém: *dajte mi peniaze a ja to urobím, alebo dám to niekomu urobiť*, ale vždy sme sa snažili ukázať, že to dokážeme, a potom sme čakali pomoc. Nielen my, ale aj frekventanti kurzu.

Nositelkou svetla pomoci sa po pani Kopalovej stala na dlhé roky pani Srnánková a teraz Republiková centrála Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR, pani Mišová a ľudia okolo nej. Je veľmi príjemné, že nielen tanečníci, ktorí nám stále pribúdajú a obmieňajú sa, niektorí ostávajú dlhé roky, považujú tanečný seminár za dôležitý, ale považujú ho za dôležitý aj ľudia, ktorí tiež niečo robia pre ľudí s mentálnym postihnutím.

Tento rok je novinkou, že okrem integrovaných párov sú páry ľudí s mentálnym postihnutím, ktoré trénuje tanečník bez postihnutia. Na tohtoročnom bále bude prvý ročník Mendosino týchto párov plus integrovaná liga, ako ju už poznáme.

Ako hodnotíte s odstupom času svoje rozhodnutie robiť spoločenský tanec ľudí s mentálnym postihnutím?

Myslím si, že pomoc si zasluhujú predovšetkým ľudia, ktorí sa snažia, nezáleží na tom, či sú zdravotne znevýhodnení, alebo nie. A čo to urobilo so mnou alebo s mojím klubom? Osobne som sa úplne zorientoval v živote, viem, čo chcem, čo je pre mňa dôležité. Pravda je taká, že sme si navzájom užitoční. Ľudia s mentálnym postihnutím sú ľudsky veľmi užitoční. Nie sú „zabrzdení“ ako my všetci ostatní, my sa často neobjímame, ani sa veľmi nepochváľime. Podobne je to so mnou, ale pri nich som úplne iný. Ľudia z klubu sa na mne smejú, ako sa s nimi dokážem porozprávať. Je to veľmi prospešné, užitočné a prirodzené. Je to veľmi dôležité, lebo tanec ľudí spája.

A vyvinulo sa to predovšetkým tanečne. Neviete si predstaviť, ako to vyzeralo pred 15 rokmi. Naučiť ich dva tri tance za tri mesiace..., ale dnes zvládame komplikované zostavy. Mám napríklad vytvorenú sekciu, kde tanečníci s mentálnym postihnutím, ktorí chodia do klubu počas celého roka, už tancujú s tanečníkmi s mentálnym postihnutím, ktorí sú noví, alebo sú menej šikovní. Sú to moji asistenti, už nie sú klienti, takže mám asistentov s mentálnym postihnutím, ktorí to vedia robiť so mnou. A to je radosť. Keď sa pozerám späť, hovorím si: „Bože, toto sme tu vytvorili v tejto sekcii?!“ Potom som spokojný.

Z toho, čo hovoríte, je jasné, že metódy vašej práce sa postupne vyvíjali a menili. Vytvorili ste si metodiku, systém práce s ľuďmi s mentálnym postihnutím?

Iste, to je nutné. Musím vedieť nielen čo učiť, ale aj ako učiť, ako to rozdeliť do celkov. Je to predovšetkým moje know-how. Keď zostanem a uvidím, že to v klube nikto nebude chcieť po mne prevziať, tak know-how spublikujem, aby Slovensko prispelo do svetového tanečného diania pre hendikepovaných.

Máte pocit, že ľudia, ktorí k vám prišli pred tými pätnástimi rokmi a chodia k vám neustále, sa zmenili?

Iste, a to nielen, že nastala „tanečná zmena“. Často im hovorím, tanec naučím aj opičku, ale my sa musíme zmeniť celkom. Ako ľudia musíme získať prehľad a nadhľad, musíme mať sebavedomie, musíme sa vedieť inak postaviť v priestore, proste byť takí, ako sú ostatní tanečníci. Takže sme prispeli k zmene osobnosti. Ak si dnes spomeniem na začiatky mnohých, je to úsmevný pohľad. Dnes je to neporovnateľné, samozrejme, aj tanečne, to by ste videli v spoločnosti. Nie sú zakríknutí, ale veľmi zdatní a príjemní. Z tohto dôvodu sa teším, že sem chodia. Moji tanečníci prešli zmenou komunikačných zručností. Veď niektorí nevedeli ani dobre odpovedať, stačilo im áno, maximálne nie. Dnes mi zvestujú veci! Aj o tanci sa vieme rozprávať a rozumejú mi. Keby som vám ukázal venček 2000 a venček 2014, tak budete pozeráť! A to uvidíte tých istých ľudí. Neuveriteľné aj pre mňa. Sledujem aj iné aktivity, lebo nehovoríme len o tanci. Tanec je len prostriedok, keď vám niečo chýba a v tomto viete byť dobrý, porovnateľný a možno aj lepší ako iní. Tanec dáva zmysel života, aby ste sa cítili rovnocenne. Je to metóda, ako to dosiahnuť. Ale podobné sú aj aktivity ZPMP v SR. Je mi sympatické, že máte sebaobhajovanie a iné typy aktivít, to tiež pomáha meniť mojich tanečníkov. Za tých 15 rokov sa veľmi veľa zmenilo aj pre iných, aj pre našu skupinu. Som spokojný. Samozrejme, vždy sa dajú robiť veci rýchlejšie, lepšie a vo väčšej miere, ale musím povedať, že som z dnešného výsledku príjemne prekvapený.

A akí sú ľudia, ktorí k vám prichádzajú dnes ako nováčikovia?

Na začiatku je ťažká, alebo žiadna komunikácia, skoro až sociofóbia. Je to ale logické, veď človek ide do nového prostredia, kde sa objavím ja so svojím silným hlasom a noví cudzí ľudia okolo... sú zdraví, pekní a tancujú s ním... povedzme si otvorene, na toto nie je zvyknutý ani zdravý tanečník, keď príde do špičkového prostredia, čo sa týka dizajnu, výkonu, ale aj prístupu k ľuďom. Naše heslo je 20 rokov S láskou k tancu a k ľuďom, lebo to je obrovsky dôležité. Toto heslo si určite uchováme aj do budúcnosti. Toto sú zásadné veci, ktoré u nás ľudia cítia, je tu ľudská dôstojnosť, o ktorej sa veľa rozpráva. Tu ju ľudia skutočne zažívajú, tanečníci aj ich rodičia.

Po pätnástich rokoch aktívnej práce s ľuďmi s mentálnym postihnutím si môžete dovoliť bilancovať. Koľko ľudí s mentálnym postihnutím vám zhruba za ten čas prešlo rukami?

Bolo ich určite viac ako 100.

Koľko tanečníkov s mentálnym postihnutím máte teraz, ktorí to robia dlhodobo?

Sú to členovia nášho klubu a je ich minimálne 20. To je veľmi slušné číslo, keďže celkovo sa počet členov klubu v priebehu

roka pohybuje medzi 80 až 100 ľuďmi. Človek, ktorý nedokáže akceptovať, že sa tu pohybujú ľudia na vozíku, alebo že tu pracujú aj ľudia s mentálnym postihnutím, ten sem veľa-krát svoje zdravé dieťa ani nedovedie, bohužiaľ. Takto sme „hendikepovaní“ dvakrát.

A ako sa k vašim aktivitám stavajú kolegovia z prostredia profesionálneho tanca?

Veľmi zosmiešňovali mňa aj mojich zdravých tanečníkov, pritom som mal vždy špičkových a medzinárodných šampiónov. Keď mohli, tak im uškodili na „zdravej“ súťaži, lebo sa vraj naučili zlozvyky od vozíkov a ľudí s postihnutím. Pritom nič o tom nevedia... To je reakcia Slovákov, kolegov. Stretli sme sa aj so závisťou, že máme peniaze na kvalitné súťaže vďaka ľuďom s postihnutím. Napriek tomu všetkému si dovoľím tvrdiť, že naša slovenská sekcia tanečníkov s mentálnym postihnutím je v spoločenskom tanci najrozvinutejšia na svete.

A čo na Tanečný seminár hovoria rodičia ľudí s mentálnym postihnutím? Ste s nimi v častom kontakte?

Máme skupinu tých, ktorí majú zaktivizované deti, aj sami sú aktívni. Potom sú takí, čo sú tu krátko, lebo neveria, že ich dieťa sa niečo naučí. Myslia si, že keď oni nevedia tancovať, ani ich dieťa sa to nenaučí.

Ďalšia skupina sú takí, čo faulujú samých seba, dieťa v ničom nepodporujú, nikam nechodia, dokonca vyhlasujú, že deti sem nebudú chodiť, lebo je to vždy to isté. Vtedy sa usmejem a ani na nich nereagujem, ale dlho si to pamätám. Keď potom privedú dieťa (lebo dieťa môže vždy nastúpiť), tak sa s nimi nerozprávam (iba sa pozdravím), pokiaľ sa neospravedlnia. S rodičmi som v kontakte. Cez prestávky s nimi komunikujem, aby mali pocit, že sú tu vítaní. Vždy máme pripravené termosky s kávou, čajom, niečo sladké, aby im prešiel čas, kým čakajú na deti. Rozprávajú sa medzi sebou o živote, o tom, ako sa im žije aj s tými deťmi, o tom, aké majú ďalšie možnosti. Myslím si, že to, ako sa ľudia správajú, je aj vecou výchovy, nielen hendikepu, na ktorý sa ľudia veľmi radi vyhovárajú.

Aké máte plány do blízkej budúcnosti?

My už sme zabehnutí v integrovanom tancovaní, to už poznáme. Od budúceho roka chceme rozbehnúť najprv sériu troch súťaží ľudí s mentálnym postihnutím. A ďalší rok 2017 prehovorím zopár mojich kamarátov, aby sme vymysleli pre nich ligu, ale v rámci súťaží párov bez postihnutia. Žiadna separácia. Netancovali by integrované, ale spolu.

Ďakujem za rozhovor.

OSLOVILI SME AJ TANEČNÍKOV, KTORÍ SA VENUJÚ TANCOVANIU S ĽUĎMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM. OBAJA DOSTALI ROVNAKÉ OTÁZKY:

Tancujete s partnerom s mentálnym postihnutím. Kedy ste začali s takýmto tancom a prečo ste sa rozhodli tomu venovať? Boli vaše očakávania naplnené? Čo vám dáva tancovanie s človekom s mentálnym postihnutím?

Dagmar Palovčíková

Keď som sa v roku 2001 začala venovať spoločenským tancom, dostala som sa do integrovaného tanečného klubu TK Danube, kde bola prítomnosť hendikepovaných, či už mentálne alebo telesne, na dennom poriadku. Takže bolo pre mňa úplne prirodzené stretávať sa s nimi, naučila som sa s nimi komunikovať, pomôcť im. Tancovať s partnerom s mentálnym postihnutím bolo takým prirodzeným vyústením. Jedného dňa asi v roku 2003 ma oslovil tréner pán Mičunek s ponukou takéhoto „špeciálneho“ partnera a ja som bez váhania prikývla. Nemala som žiadne očakávania, skôr som bola zvedavá... Ale príjemne ma to prekvapilo, pretože títo ľudia vám dávajú nekonečný prílev pozitívnej energie, neskrývajú svoje pocity, keď vás majú radi, prídu a bez okolov vám povedia „lúbim ťa“, a keď sa im niečo nepáči, tiež sa hneď ozvú. Takže hneď viete, na čom ste. Žiadna pretváрка, a to sa v dnešnom svete veľmi cení. Vždy, keď idem na tréning po náročnom pracovnom dni so zvesenou hlavou, ma

dokážu do dvoch sekúnd rozveseliť. Môj obrovský obdiv patrí ich rodičom, opatrovateľom, pretože my ich máme iba na chvíľu... Som veľmi šťastná, že som vtedy pred dvanástimi rokmi prijala tú ponuku. Veľká vďaka patrí aj pánovi Mičunkovi, ktorý tento integrovaný klub vybudoval a dal šancu ľuďom s mentálnym či telesným postihnutím aj nám žiť krajší život.

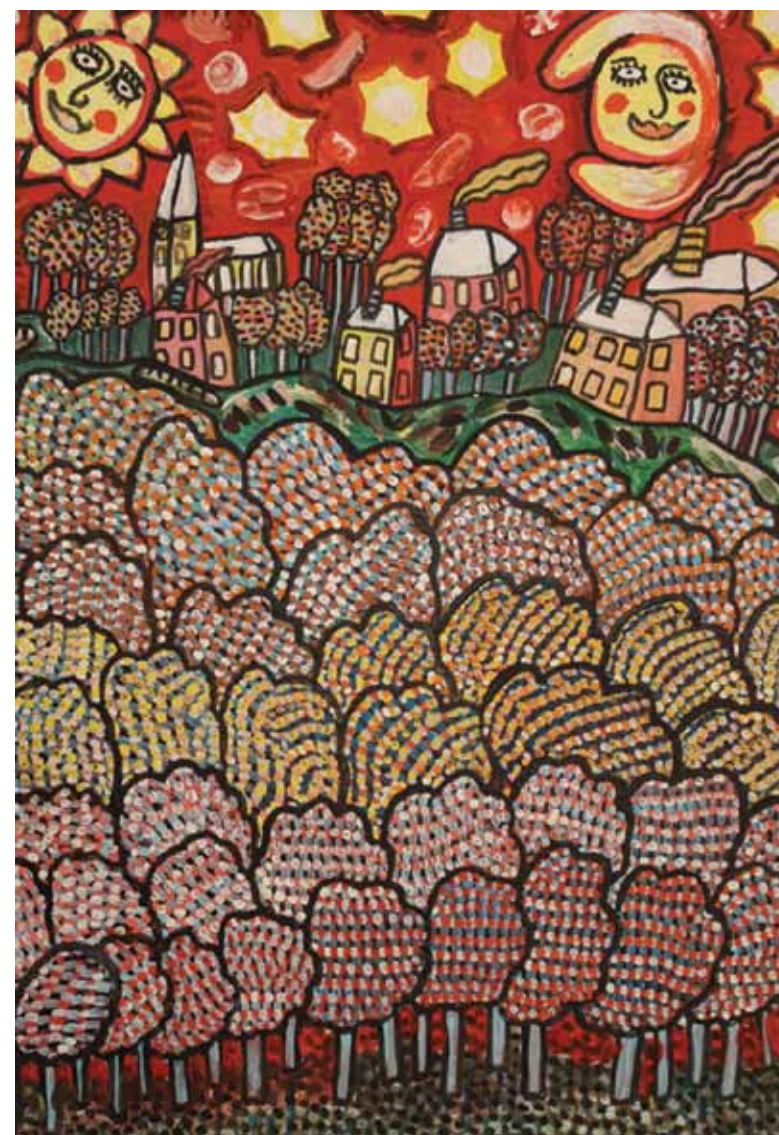
Mikuláš Jakab

K tancu s ľuďmi s postihnutím som sa dostal súčasne, keď som sa dostal k tancu ako takému. Bolo asi pred piatimi rokmi. Rozhodnutie bolo spontánne a bez premýšľania, skrátka som sa do toho pustil. Na začiatku tancovania som ani nejaké očakávania nemal. Tie sa formulovali až neskôr a myslím, že boli a stále sú naplnené. Tancovanie s človekom s mentálnym postihnutím mi dáva celkom veľa. Poskytuje mi úplne iný pohľad jednak na týchto ľudí, ale aj na ľudí zdravých. A pohľad aj na život. S týmito ľuďmi žiaden problém nie je natoľko veľký, aby sa oplatilo preň trápiť. Je s nimi veľa zábavy a aj keď je mojou úlohou učiť ich tanec, tak v konečnom dôsledku sa aj ja učím od nich.

Ďakujem za rozhovory.

Seminár spoločenského tanca integrovaných párov je realizovaný s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

VÝTVARNÝ SALÓN ZPMP V SR

farby života

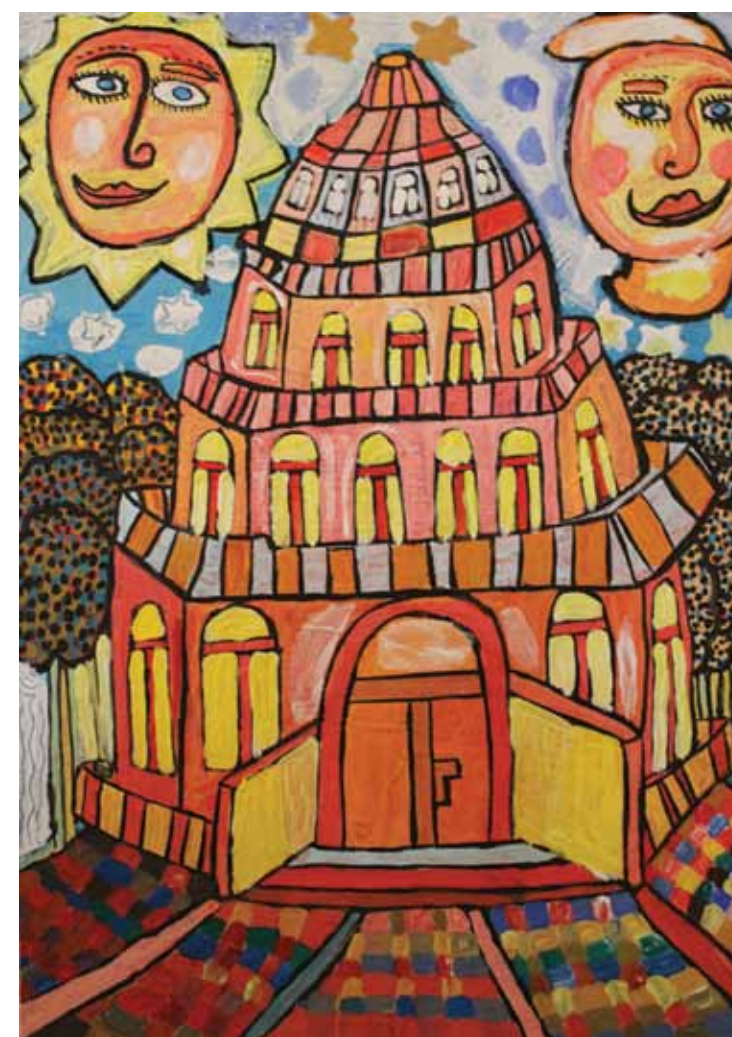

Informácie ZPMP v SR 5-6/2015 18

19

farby života

VÝTVARNÝ SALÓN ZPMP V SR

DIVADLO KAMKO

KURZY ZPMP V SR

farby života

KURZY ZPMP V SR

Čo nové v procese deinštitucionalizácie v SR

deinštitucionalizácia

V júni 2015 navštívil Slovenskú republiku Nils Mužiņnieks, komisár Rady Európy pre ľudské práva, ktorý sa okrem iného zaujímal o proces deinštitucionalizácie u nás. Po svojej návšteve komisár uviedol, že by Slovensko malo urýchliť proces deinštitucionalizácie, stanoviť si konkrétne časové hľadiská a zastaviť umiestňovanie svojich občanov do veľkokapacitných inštitúcií. V skratke sa pokúsim informovať o tom, čo sa u nás v tomto procese udialo od posledného článku, ktorý som písal pre časopis Informácie ešte v roku 2013.

ZMENY LEGISLATÍVY A NÁRODNÝCH DOKUMENTOV

Rok 2013 bol rokom prípravy novely zákona o sociálnych službách, kde sa okrem iných začali postupne zavádzať aj zmeny podporujúce proces deinštitucionalizácie (DI). Medzi najvýznamnejšie zmeny podporujúce DI v rámci vtedajšej novely zákona o sociálnych službách patrili predovšetkým tie, ktoré obmedzili kapacitu vo vybraných druhoch sociálnych služieb, predovšetkým v zariadeniach podporovaného bývania a iných. Navrhované obmedzenie kapacít vychádzalo z tzv. „**princípu malej skupiny**“, ktorý zdefinoval K. Grunewald¹. Tento princíp hovorí, že ideálny počet členov skupiny so zdravotným postihnutím, ktorá dlhodobo spolu žije, je 4 – 6. Pri vyššom počte ľudí v skupine sa začínajú objavovať prvky inštitucionálnej kultúry a hľadajú sa riešenia obmedzujúce ich základné ľudské práva a slobody. V súčasnosti tak naša legislatíva hovorí o tom, že v zariadeniach podporovaného bývania nemôže žiť v jednej bytovej jednotke viac ako šesť obyvateľov a maximálne môžu byť v jednom objekte dve takéto bytové jednotky.

Zakázala sa registrácia nových domovov sociálnych služieb s celoročným pobytom. Okrem týchto zmien sa na druhej strane vytvorili nové druhy sociálnych služieb, ktoré by mali podporiť proces DI, a to služba včasnej intervencie a **podpora samostatného bývania**. No z hľadiska podpory DI a rozvoja komunitných služieb je možno najvýznamnejšia zmena podrobné rozpracovanie prílohy

č. 2 – Podmienky kvality poskytovanej sociálnej služby, ktoré sú jasne orientované na podporu komunitných služieb. Podmienky kvality poskytovanej sociálnej služby majú východisko v Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím. V týchto podmienkach sa priamo alebo nepriamo deklarujú základné princípy ľudsko-právneho prístupu – inklúzia, participácia, prístupnosť, nediskriminácia, rovnaké zaobchádzanie, rešpekt pred prirodzenou ľudskou dôstojnosťou a rešpektovanie inakosti. Koncom roku 2014 boli Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR vypracované a schválené Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020. Tento dokument predstavuje základné smerovanie sociálnych služieb v najbližších rokoch. Len v krátkosti spomeniem tri najvýznamnejšie priority pre oblasť DI. Prvá národná priorita je orientovaná na **podporu rozvoja komunitných služieb** tak, aby mohli občania v prípade potreby sociálnej starostlivosti ostať žiť čo najdlhšie vo svojom prirodzenom prostredí. Druhá priorita je orientovaná na **podporu procesu deinštitucionalizácie** a mala by sa realizovať predovšetkým pomocou európskych štrukturálnych fondov (o tom pár slov neskôr). Tretia významná priorita je orientovaná na **podporu zavádzania podmienok kvality sociálnych služieb**, ktoré som už spomínal vyššie.

NOVÉ PROGRAMOVACIE OBDOBIE 2014 – 2020

V súčasnosti sú pre proces DI významné dva operačné programy – Operačný program Ľudské zdroje (ďalej OP LZ) a Integrovaný operačný program (ďalej IROP).

¹ K. Grunewald: 1978 The „small group“ principle. The National Board of Health and Welfare, Štokholm.

deinštitucionalizácia

Prvý spomenutý OP LZ je orientovaný na tzv. „mäkkú“ podporu aktivít, ako sú vzdelávania, supervízie, komunitné aktivity a pod. IROP je zameraný na investičnú, čiže „tvrdú“ podporu, a tou je budovanie infraštruktúry – t. j. výstavba budov a objektov. Oba operačné programy majú stanovenú DI ako špecifický cieľ, čo znamená, že finančné prostriedky v rámci týchto programov by mali ísť na priamu podporu procesu DI a rozvoja komunitných služieb. V rámci OP LZ sa počíta s realizáciou dvoch národných projektov na podporu DI v sociálnych službách a v IROP podporou DI a nových komunitných služieb.

NÁRODNÝ PROJEKT PODPORY DI (ĎALEJ LEN NP DI)

V súčasnosti sa realizujú dva národné projekty podpory deinštitucionalizácie, jeden sa realizuje v Bratislavskom samosprávnom kraji a druhý v rámci zvyšných krajov Slovenska. V tejto chvíli je do NP DI zapojených desať zariadení: **DSS Merema Modra, DSS a ZPS Stupava, DSS a ZPS Rača, DSS Okoč – Opatovský Sokolec, DSS Adamovské Kochanovce, DSS Lipka Lipová, DSS Ladomerská Vieska, DSS Slatinka, DSS Lidwina Strážske a CSS Zátishe Osadné.** V priebehu rokov 2014 – 2015 sa v zariadeniach uskutočnili vzdelávania, počas ktorých sa pripravoval manažment zariadení, zamestnanci a prijímatelia sociálnych služieb na zmeny, ktoré ich čakajú. Vzdelávanie sa venovalo trom základným oblastiam, a to je oblasť sociálnych služieb a práce s prijímateľom sociálnych služieb, oblasť podporovaného zamestnávania a oblasť podpory fyzického prostredia. Počas vzdelávania v oblasti podporovaného zamestnávania mali zamestnanci a prijímatelia možnosť navštíviť a vyskúšať si rôzne druhy zamestnaní a pracovných pozícií v chránených dielnach, na chránených pracoviskách, ale aj v bežnej prevádzke vybraných firiem.

KONČÍ SA PROJEKT, A ČO ĎALEJ?

Počas aktívnej realizácie projektu od júna 2014 sa zrealizovalo veľké množstvo komunitných aktivít priamo v komunitách a obciach, kde sa zariadenia nachádzajú. Tieto komunitné aktivity mali primárne za cieľ informovať o procese DI, ale aj o ľuďoch, ktorých sa tento proces dotýka. Počas stretnutí s občanmi obcí, so starostami, zástupcami lokálnej verejnej a štátnej správy sa diskutovalo o tom, **ako tieto zmeny ovplyvnia život v ich obci.** V projekte sa realizovalo viacero konferencií: o plánovaní zameranom na človeka v Žiline a procese DI v Snine. V polovici októbra 2015 sa uskutočnila záverečná konferencia k NP DI. Tejto konferencie sa zúčastnilo 150 hostí zo zahraničia a Slovenska. V každom bloku konferencie vystupovali so svojimi postrehmi a prezentáciami aj samotní občania so zdravotným postih-

nutím. Okrem týchto priamych aktivít v projekte sa realizovali aj odborné aktivity, ktorých výsledkom bolo vypracovanie **metodiky transformačného plánu** pod vedením MUDr. J. Pfeiffera a slovenských expertov NP DI. Momentálne prebieha v zariadeniach príprava transformačných plánov, ktoré sú potrebné pre prípravu investičných projektov (výstavby nových služieb) a zrealizovanie samotného procesu DI v konkrétnych zariadeniach. Projekt NP DI by mal byť v rámci programového obdobia 2007 – 2013 ukončený v decembri 2015, a tak nás čaká ešte viacero aktivít, ako sú vzdelávania a študijné cesty. Zamestnanci a obyvatelia zariadení by mali na jeseň absolvovať študijné cesty do Českej republiky do zariadení, ktoré si týmto procesom prešli.

ZAČNE SA STAVAŤ?

Napriek tomu, že sa v poslednom roku uskutočnilo veľké množstvo aktivít a vzdelávaní, musíme v tejto chvíli aj konštatovať, že žiadne zo zariadení, ktorým boli schválené investičné projekty v rámci Regionálneho operačného programu v roku 2013, tieto projekty nerealizovali – buď z dôvodov zmien vo vedení samosprávneho kraja, ktoré proces DI nepodporilo, alebo z dôvodov veľkej byrokracie, ktorá je spojená s verejným obstarávaním. Avšak so všetkými spomenutými zariadeniami sa počíta v novom **programovom období 2014 – 2020, kde by mali realizovať aj tieto investičné aktivity.**

V súčasnosti sa pripravuje pokračovanie Národného projektu podpory deinštitucionalizácie, ktorý by mal kontinuálne zabezpečiť realizáciu aktivít, vzdelávania a podpory zariadení, ktoré sa zapoja do procesu deinštitucionalizácie v budúcnosti. Tento národný projekt bude otvorený pre všetkých poskytovateľov, ktorí chcú svoje zariadenia deinštitucionalizovať.

Na záver môžem len skonštatovať, že slová komisára Muižnieksa o potrebe výraznejšej aktivity v rámci podpory procesu deinštitucionalizácie sú pravdivé, a je na nás všetkých, akým smerom sa tento proces bude uberať, ako rýchlo a do akej miery naozaj a reálne chceme pomocou neho zabezpečiť dodržiavanie ľudských práv našich spoluobčanov, ktorí dnes žijú v zariadeniach sociálnych služieb.

PhDr. Miroslav Cangár

deinštitucionalizácia

Zmeny, ale aj situácie, s ktorými sa bežne nestretnete...

...moja prvá návšteva v DSS alebo „ústavoch“, ako sa im bežne hovorí, v ktorých som mala vzdelávať zamestnancov v NP DI, zanechala vo mne nedobry dojem. Vedela som, ako to vo veľkých DSS chodí a viaceré som už poznala, no naivne som si myslela, že veci sa menia k lepšiemu. Keď príde človek z vonku do takejto inštitúcie, vidí veci úplne inak ako personál, ktorý tam pracuje. Prekvapujú a desia nás tie veci, ktoré ľudia z vnútra považujú v tomto prostredí za bežné, za normu. A práve o to v celom procese DI ide, aby „norma“, ktorá je bežná vonku, mimo DSS, sa stala normou aj pre nich, pre obyvateľov DSS.

Tento „ústav“ je v zriaďovateľskej kompetencii samosprávneho kraja. Je jedným zo siedmich celoročných veľk kapacitných zariadení na Slovensku, ktoré boli vybrané do pilotného národného projektu deinštitucionalizácie. Viac ako 50 rokov slúži ako „ústav pre mentálne retardovaných chovancov“. Odvtedy sídli (tak ako mnohé iné) v starej historickej budove kaštieľa, ktorý je národnou kultúrnou pamiatkou a z tohto dôvodu sa nemôže bežne rekonštruovať, ale DSS sa musí v dohľadnej dobe z týchto priestorov vysťahovať.

Zariadenie má takmer sto klientov s mentálnym a kombinovaným postihnutím, časť z nich je úplne imobilná, volajú ich ležiaci. Pôvodná kapacita zariadenia bola oveľa vyššia,

postupne sa znížila na momentálny stav. Personál DSS je z okresného mesta a okolitých obcí. Väčšina zamestnancov tu pracuje už viac rokov a každého nového, kto prišiel, systém vtiahol do stereotypu a rutiny. Život v zariadení podlieha pevným a často rigidným pravidlám, ktoré sú skrátka dané. Snaha o zmenu života a pravidiel v ústave, a iste také boli, narazila na odpor celého systému. Jednotlivec tu nič nedokáže, nemá šancu niečo zmeniť. A prečo by sa malo niečo meniť, keď to takto vždy bolo... a potom pride na návštevu niekto zvonku a je v šoku.

Vedenie DSS má ťažkú úlohu. Treba motivovať zamestnancov k zmene v postojoch, k zmene v procese DI, o ich správnosti a potrebnosti nie sú zďaleka všetci presvedčení. Počiatočná optimálna komunikácia viazne a prenos informácií od vedenia zariadenia k zamestnancom slabne. Je to škoda, lebo je tu pár schopných a motivovaných pracovníčok, s ktorých pomocou by sa podarilo postupne motivovať a priťahovať aj ostatných. Personál to „chápe“ ako neistotu, nerozhodnosť vedenia a neprospeje to k všeobecnej pohode a už vôbec nie k žiaducim zmenám.

Čo sú to žiaduce zmeny, čo to je DI a prečo DI? Oboznámenie sa s celým procesom okolo DI, to mala byť úloha vzdelávania. Vzdelávaním v rôznych oblastiach mali prejsť

deinštitucionalizácia

všetci zamestnanci DSS, niektoré oblasti boli určené len pre riadiacich zamestnancov. Naozaj všetci zamestnanci mali dostať informácie, že DI je proces prechodu od inštitucionálnej starostlivosti ku komunitným službám, ktoré majú zabezpečovať jednotlivcovi pomerne nezávislý život, aktivitu a sociálnu participáciu. DI je dôležitá ako pre prijímateľov služieb v DSS, tak aj pre personál. Obidvom skupinám by mala zabezpečiť kvalitnejší život v mnohých aspektoch.

Keďže ide na Slovensku o pilotný projekt, všetci participujúci na projekte sa na ňom učili a učia. Nielen zamestnanci do projektu vybraných DSS, ale všetci zúčastnení. Podľa môjho názoru sa veľa času z trvania projektu spotrebovalo na prípravné práce. Následne málo času zostalo na prácu s ľuďmi, vzdelávanie personálu a prípravu zmien v DSS. Sami zamestnanci DSS na toto opakovane poukazovali. Mnohí zamestnanci boli proti projektu, nemali vôbec spracovanú situáciu, že s ich ústavom sa bude niečo diať. Žili v strachu zo straty zamestnania. Ako som už na inom mieste uviedla, mnohí pracujú v terajších pozíciách už mnoho rokov a nebolo by pre nich ľahké nájsť si novú prácu. Vzdelávacie kurzy išli rýchlo za sebou. Mali sa vzdelávať všetci zamestnanci, ale za plnej prevádzky, čiže bolo potrebné pokryť aj starostlivosť o klientov. Bola to záťažová situácia pre všetkých. V tejto etape bolo treba so zamestnancami veľa robiť, podporiť ich, vysvetliť im, že neprídu o prácu; potrebovali jasné a zrozumiteľné stanovisko svojho vedúceho pracovníka. Systém priamej komunikácie riaditeľov so všetkými zamestnancami vo veľkých DSS nie je bežný. Ale je potrebný.

Ja osobne som prišla do tohto zariadenia v poslednej fáze vzdelávacieho procesu pre zamestnancov DSS. Ako lektori oblasti Podporované zamestnávanie a služby zamestnanosti (PZ a SZ) sme nastúpili po ukončení vzdelávania o sociálnych službách, ktoré mali absolvovať všetci, naozaj celý personál. Skupina účastníkov vzdelávania v oblasti PZ a SZ mala mať iné zloženie. Základ tvorili kmeňoví zamestnanci, ktorých určilo vedenie. Pridať sa mali ľudia z komunity, ktorí majú nejaký vzťah alebo väzbu na DSS, klientov, vedenie či zamestnancov. Ešte pred začiatkom nášho vzdelávania sa uskutočnilo v sídle samosprávneho kraja tzv. komunitné stretnutie, na ktorom sa mali zúčastniť dôležité osoby z komunity, ako napr. starostovia okolitých obcí, zástupcovia VÚC, ÚPSVaR, mimovládnych organizácií, miestni podnikatelia a iní. Títo významní ľudia z komunity mali dostať mnohé informácie o NP DI, o jeho cieľoch a priebežných aktivitách, tiež o úlohe komunity, v ktorej bude deinštitucionalizácia DSS prebiehať. Bohužiaľ sa na stretnutí zúčastnilo pomerne

málo hostí, a preto sa tieto dôležité informácie nedostali všade tam, kde boli potrebné. Práca s komunitou je pri takomto projekte veľmi dôležitá a je prevenciou vylúčenia. Bežná verejnosť má zväčša málo informácií o ľuďoch s postihnutím, skôr má voči nim predsudky, strach, obavy. Ľudí s postihnutím môžeme presťahovať z kaštieľa do okolitých dedín iba vtedy, keď budú obyvatelia na to pripravení a nebudú písať protestné petície, tak ako sa to opakovane v nedávnej minulosti dialo.

Začali sme v našej oblasti vzdelávať „len“ zamestnancov DSS. Potenciál ľudí z komunity sa nám nepodarilo v tejto fáze projektu uchopiť a využiť ho v prospech projektu. Je to iste škoda, ale v závere sme to čiastočne napravili. Tiež bola veľká škoda, že sa kurzov PZ a SZ nemohol zúčastňovať aj riadiaci pracovník zariadenia. S jeho prítomnosťou by sme mnohé potrebné zmeny, aktivizáciu klientov a zmenu postojov zamestnancov iste zvládali inak. Viem z vlastnej riadiacej skúsenosti, koľko má riaditeľ povinností a starostí. Tu mi ale vychádzalo, že proces DI je naozaj dôležitý, mali by nim všetci v DSS žiť, lebo je to ich budúcnosť. U riadiaceho pracovníka nejde ani tak o vedomosti získané v procese vzdelávania, skôr si myslím, že by mal byť pre svojich zamestnancov motivátorom a hlavným iniciátorom zmien, ktoré sme v kurze neustále preberali a opakovali a ja som ich tak netrpezlivo očakávala v reálnom prostredí. Išlo to veľmi pomaly, ale predsa. Nakoniec upratali zapratanú miestnosť, zo skladu nepotrebného sa tak stala kreatívna dielňa s pracovnými stolmi a regálmi na výrobky. Na stene visel v piktogramoch znázornený plán dňa. Klienti ho vedeli v pohode čítať. Pripravovali ďalšiu pracovnú skupinu, krajčírsku dielňu, skvelé, konečne...

Obrovský potenciál na zmenu majú sami klienti a zamestnanci DSS. Vieme, že nemôžeme meniť naraz celý systém, lebo sa zosype, chceli sme preto zmeny učebnicovo, postupne. Ja osobne som bola často netrpezlivá, zdalo sa mi

že sa nič nehýbe, nemení, všetko je tak, ako bolo. Aj keď sme opakovane preberali na kurzoch aktivizáciu klientov a učila som ich, ako na to, následne som zistila, že vôbec nikam sa neposunuli. Život v zariadení podlieha pevným a často rigidným pravidlám, ktoré sú dané. A je veľmi ťažké ich zmeniť. Ochotných inovátorov bolo pár, boli to najmä naše účastníčky kurzov PZ a SZ, ktoré zmenám rozumeli a chceli ich, ale zvyšok personálu bol v prevahe. Samozrejme, že najviac sa všetko toto dianie páčilo klientom a zaujalo ich. Bola to zmena zrejmeho stereotypu, v ktorom žijú. Deň jeden ako druhý a ako desiaty. Ako sa u nich odlišuje víkend od pracovného týždňa, jar od jesene? Páčili sa im zmeny, ktoré sa ich dotýkali. Registrovali návštevy, nových ľudí, vzdelávanie, lektorov. Bolo veľmi zaujímavé sledovať, ako reagovali na priebeh projektu vo svojom zariadení. Keď som prišla do DSS, verbálne komentovali našu prítomnosť „zase prišli vzdelávať, zase kurz“. Samozrejme, že to prevzali a počuli od personálu a nerozumeli tomu, čo hovoria. Ale chodili, nakúkali do vzdelávacej miestnosti a boli zvedaví. Keď sme sa v kurze dostali k priamej práci s klientmi, robili sme s nimi rôzne tréningy a cvičenia. Zamestnanci DSS boli prekvapení, ako dobre, priam výborne reagovali na ponúknuté podnety, zapájali sa, plnili úlohy a vyjadrovali svoje potreby a pocity. Pre nás lektorov to bola skvelá spätná väzba. Prišli aj dlho očakávané a postupné zmeny postojov, ale len od časti personálu, časť stále odolávala. Čomu vlastne odolávala? Predchádzajúce povinné vzdelávanie personálu o sociálnych službách neoslovilo a neovplyvnilo všetkých. Nezmenili sa a nezmenili nič v svojom správaní ku klientom. Bohužiaľ, nikto to od nich nevyžadoval a toto nesmierne demotivovalo tých osvietených. Videli sme, že klienti s nami lektormi hovorili či neverbálne komunikovali úplne inak, ako so zamestnancami DSS. A personál sa zase čudoval, ako sa s nimi bavíme my. Zmena bola zrejma a dosť viditeľná.

A aby táto zmena bola naozaj reálna a nie imaginárna, veľa sme v kurzoch hovorili o tom, ako klientov aktivizovať. Aktivizácia začína už vnútri pôvodného zariadenia aktívnym programom dňa a smeruje klienta von za brány DSS. Riešili sme, aké typy nových služieb na to potrebujú, aké zariadenia by tieto služby mali poskytovať a ako by mali na seba

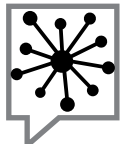
deinštitucionalizácia

logicky nadväzovať, aby pokryli 24-hodinový denný cyklus a týždňový režim od pondelka do piatku a víkend. V rámci projektu sa neskôr zúčastnili viacerých exkurzií v zariadeniach poskytujúcich sociálne služby, ktoré im pomohli sa v týchto nových službách zorientovať. Išlo o malé zariadenia komunitného typu, o akých sme opakovane prednášali, ktoré sme opisovali, prečo sú dobré a tvrdili sme, že ich tiež potrebujú. Boli to najmä rehabilitačné strediská, chránené dielne a zariadenia podporovaného bývania. Samozrejme, že si to mnohé zamestnankyne dovedy nevedeli predstaviť. Nenadarmo sa hovorí, že je lepšie raz vidieť ako stokrát počuť. Na exkurziách dostali kompletný výklad o zariadení a o klientoch. Ale čo bolo dôležité, videli na vlastné oči, mohli si vyskúšať, ohmatať a cítiť, že tá práca, ktorú robia v DSS sa dá robiť aj inak, že klient je ten, kto je tam dôležitý a že personál má prácu vďaka klientom. Videli, že klienti v týchto rehabilitačných strediskách či bývaniach sú takí istí, ako ich vlastní z DSS, a nemohli viac hovoriť, že „tí naši to nedokážu“. Len tí „ich“ zatiaľ nedostali šancu ukázať, čo dokážu. Hádám sa to už podarí.

Čo dodať? Myslím si, že DSS zapojené do pilotného projektu sú na ceste, z ktorej sa už nedá vrátiť a ani sa vrátiť nechcú, majú kus práce za sebou. Napriek tomu zostávajúca cesta k deinštitucionalizácii a zaradeniu klientov do komunity bude ešte dlhá. Budú pokračovať takou rýchlosťou, ako dokážu, ako si pripravujú podmienky, ako im spoločnosť a ich komunita pomôže. Na konci odovzdajú kaštieľ pamiatkovému úradu a keď bude zrekonštruovaný, niekedy v nedeľu sem prídu z podporovaného bývania na výlet a zaspomínajú si na staré časy.

PhDr. Stefi Nováková, lektor PZ a SZ

sociálne služby

Domov sociálnych služieb prof. Karola Matulaya oslávil svoje 33. narodeniny

V piatok 2. októbra 2015 v Dome kultúry Dúbravka v Bratislave pripravil Domov sociálnych služieb prof. Karola Matulaya pre svojich priateľov, dobrovoľníkov a podporovateľov Matulayovský deň, ktorý sa celý niesol v duchu umenia. Poobedie začalo vernisážou Úsmev Mona Lízy v galérii Villa Rustica. Večer pokračoval divadelným predstavením Divadla KAMKO s autorskou hrou JA NO a záver predstavenia patrilo smiechu vďaka MÍM SHOW majstra Miroslava Kasprzky.

VERNISÁŽ ÚSMEV MONA LÍZY – RÔZNORODOSŤ VNÍMANIA

„Svojím tajomným úsmevom vzrušuje mnohých ľudí stáročia. Chceli by ju odhaliť, prečítať, chceli by sa jej dostať pod kožu... Našich klientov však nezaujímá. Načo aj. Oni sami sú tajomní, mnohokrát ťažko čitateľní. My sa pokúšame prečítať ich. Možno sa nám to tak, ako pri Mone Líze, ani nikdy úplne nepodarí, ale ide o to, aspoň sa pokúsiť. Kto skúša a hľadá, ten žije, ten môže napredovať...“ (Text z otvorenia výstavy)

Domov sociálnych služieb prof. Karola Matulaya sa zapojil do projektu Nadácie VÚB, ktorý bol zameraný na arteterapiu a animoterapiu. Cieľom projektu Úsmev Mona Lízy bolo zvýšenie kvality života ľudí so špeciálnymi potrebami. Podstatnú časť prijímateľov sociálnych služieb DSSpKM tvoria klienti s pervazívnou vývinovou poruchou – autizmom, ktorá sa okrem iného výrazne podpisuje na sociálnych vzťahoch a komunikácii. Cieľom projektu bolo upozorniť na ich jedinečnosť a zviditeľniť ich prostredníctvom umeleckej tvorby. Za nosnú tému práce bol zvolený úsmev, jeden z hlavných prejavov pozitívnych emócií. Formou vyjadrenia bola zvolená arteterapia, teda terapia prostredníctvom umenia, v tomto prípade výtvarného. Prijímatelia sociálnej služby spolu s terapeutmi sa zamerali na úsmev, ktorý patrí v umení medzi najznámejšie. Úsmev Mony Lízy. Jej úsmev je nejasný, iba tušený a tu sa možno dajú nájsť paralely s autistickým vnímaním a správaním. Tak ako je pre ľudí záhadou úsmev Mony Lízy, sme my sami záhadou pre autistov. A aj oni pre nás. Prostredníctvom arteterapie sme sa snažili tieto vzájomné „nedorozumenia“ preklenúť. Autizmus okrem iného zapríčiňuje nedostatočné porozumenie mimiky, gestám ľudí, ale aj absenciu ich používania v kontakte s druhými. Úsmev ako jeden z univerzálnych komunikačných prostriedkov často zostáva ľuďom s autizmom nezrozumiteľný.

Výsledkom interaktívnej práce na projekte bolo množstvo obrazov, často so zaujímavým výtvarným prevedením.

JA NO – OSOBNÁ VÝPOVEĎ PRE KAŽDÉHO

Na stránke www.dsspkm.sk sa o Divadle KAMKO dočítame okrem iného aj toto: „Divadlo KAMKO vzniklo v roku 1999 ako dramatický krúžok v rámci voľnočasovej aktivity pre klientov Domova sociálnych služieb prof. Karola Matulaya“. Odvtedy prešlo poriadny kus cesty a dalo by sa povedať, že v súčasnosti môže byť na svoje pomenovanie „divadlo“ právom hrdé. Tak napríklad, rok 2013 bol pre Kamkáčov mimoriadne úspešný. S hrou hĽADÁM ťa EVA povyhrávali, čo sa dalo: Divadelné konfrontácie v Pezinku – 1. miesto, EXIT'2013 v Levoči – 1. miesto, Scénická žatva v Martine. Zbalení v kufroch precestovali Slovensko. Na oslave narodenín svojho domovského zariadenia sa nám predstavili so svojou najnovšou hrou JA NO. Aj s ňou sa zúčastnili krajskej i celoštátnej prehliadky amatérskych divadiel dospelých (Divadelné konfrontácie, EXIT'2015). Z bulletinu tohto predstavenia vyberáme: „Hovorí sa, že zvyk je železná košela... Hmm... Nech je, ako chce, každý z nás potrebuje istoty. Určitú formu stereotypu. Niečoho sa pevne držať a pritom vedieť, že to tam nájdem aj zajtra. Mať istotu domova, kam sa denne vraciam, ľudí, ktorí mi rozumejú, nech už urobím čokoľvek. Čo ak nám to ale prerastie cez hlavu? Napríklad, ak chciac-nechtiac zdanlivo prideme o určitú formu istoty (stereotypu)...“ Divadlo KAMKO patrí medzi aplikované formy divadla, resp. komunitné divadlá.

V jeho inscenáciách prevládajú celospoločenské témy a dalo by sa povedať, že ide o meta-marginalizovaný typ divadla. Spoločnosť a komunita. Toto sú témy, ktoré v súčasnosti najviac rezonujú v repertoári divadla. Ako hovoria

samotní autori: „Divadlo vnímame ako jedinečný priestor na stretávanie sa v rámci komunity samotnej, ako aj nástroj na bezpečnú konfrontáciu spoločnosti a sveta“. Hru JA NO predstavili nielen u nás na Slovensku, ale aj v zahraničí. Premiéru mala dokonca priamo v Berlíne. Dôvod bol jednoduchý. Vzájomné vzdelávanie, konfrontácia, spoznávanie nových ľudí i prostredia v rámci zapojenia sa do medzinárodného projektu GRUNDTVIG v rokoch 2013 – 2015 Posilňovanie sociálnych zručností hendikepovaných Európanov pomocou divadelných projektov (DEpTh – Hĺbka). Ich partnermi boli dve organizácie z Nemecka (Spastikerhilfe Berlín e. V., Zukunftssicherung Berlín e. V.) a jedna z Českej republiky (CSS Tloskov). Cieľom projektu bolo prostredníctvom odborných workshopov vzdelávať účastníkov projektu, lektorov aj hercov, odborníkmi z oblasti divadla zo všetkých troch krajín. Výsledným produktom bolo využitie poznatkov v nových divadelných hrách, ktoré predviedli všetky divadelné kolektívy v roku 2015.

Komunikovať vie každý

Aj človek, ktorý má ťažké mentálne postihnutie

Nemôžeme vyvinúť dieťa. Vyvinúť môžeme len nejakú vec. Ale môžeme prispôbiť okolie a podmienky tak, aby sme vývin dieťaťa podporili.

prof. dr. Andreas Frölich

sociálne služby

MÍM SHOW – SKVELÁ BODKA NA ZÁVER

Priznávame. Množstvo pocitov v nás zanechali výtvarné diela a hra JA NO. Možno aj preto, že aktéri boli výhradne z radov ľudí s mentálnym postihnutím. Netrvalo to však dlho. Javisko zobral do svojich rúk pozvaný hosť – Miroslav Kasprzyk z Liptovského Mikuláša. Predstavil sa piatimi etudami, počas ktorých nezostalo v hľadisku jedno oko suché. Samozrejme od smiechu. Jednoducho „one man show“. Internet o ňom píše:

„Patrí medzi popredných slovenských mímov. Vyrastal v Liptovskom Hrádku, študoval na pedagogickej škole v Čechách. Popri rôznych zamestnaniach sa venoval pantomíme a amatérskemu divadlu. Vyniká originálnym pohybovým prejavom a je majstrom improvizácie. Mnohým fanúšikom je známy najmä ako otec Festivalu pantomímy PAN, ktorý zakladal v roku 2003. Vyučuje na dielňach po Slovensku a má vlastné štúdio pantomímy Kasprzyk.“

Čo dodať na koniec. Asi len pripojiť sa k zástupu gratulantov, milý Domov sociálnych služieb prof. Karola Matulaya. Všetko najlepšie k Tvojim narodeninám. Ďakujeme za príjemne strávený večer pod Tvojou taktovkou.

Mgr. Erik Forgáč, Mgr. Michal Kralovič
terapeuti DSSpKM

rozhovor

S konceptom bazálnej stimulácie sme čitateľov časopisu oboznámili v čísle 3-4/2013 v článku Mgr. Marty Guldanovej a Mgr. Dany Konečnej z DSS pre deti a dospelých na Sibírskej ul. v Bratislave. Bazálna stimulácia sprostredkováva vnemy z okolitého sveta a stimuluje vnímanie organizmu. Pomáha klientom pochopiť okolitý svet a následne s ním nadviazať komunikáciu. Za autora konceptu je považovaný prof. dr. Andreas Frölich, špeciálny pedagóg, ktorý sa venoval deťom s ťažkým mentálnym a s viacnásobným postihnutím. Dnes prinášame rozhovor s Mgr. Alicou Machovou, terapeutkou z Domova sociálnych služieb prof. K. Matulaya na Lipského ul. v Bratislave, ktorá absolvovala vzdelávacie kurzy, aby mohla pracovať s klientmi na základe konceptu bazálnej stimulácie.

rozhovor

Ako ste sa dostali bazálnej stimulácii?

Prvý moment bol ten, že mi do skupiny prideliť dieťa, ktoré malo ťažké mentálne postihnutie. Chlapec pobeľoval po miestnosti, tváril sa nešťastne, občas bol plačlivý a zdalo sa mi, že vôbec nevníma okolie. Každú aktivitu, ktorú sme mu ponúkli v rámci skupinovej činnosti, pretrpel a vlastne nechápal, čo sa s ním robí... Veľmi ma to mrzelo a hľadala som možnosti ako sa k nemu dostať, komunikovať s ním, ktoré dvere otvoriť, aby som videla spokojnosť na jeho tvári... áno, to bol ten moment... O bazálnej stimulácii som vedela teoreticky, ale ako s ňou pracovať, to nie. Mám kamarátky v DSS na Sibírskej ul., ktoré už absolvovali kurz bazálnej stimulácie, porozprávala som im o chlapcovi a dohodli sme sa na stretnutí spolu s ním v priestoroch DSS. Na Sibírskej sme vyskúšali rôzne možnosti stimulácie, dievčatá mi poradili, čo by sa s ním dalo robiť, a mne sa konečne otvorili dvere.

Čo nasledovalo?

Zapísala som sa na základný kurz bazálnej stimulácie. Už počas vzdelávania som si predstavovala deti z nášho zariadenia, ktoré by to potrebovali, a dávala som si otázky a odpovede, ako by to mohlo pomôcť im, ale aj nám terapeutom a samozrejme rodinám. Schopnosť pochopiť správanie klienta, jeho potreby a vcítenie sa do jeho prežívania. Niekedy možno nepočujeme, alebo dobre nevidíme. A niekedy by pritom stačilo nájsť správny komunikačný kanál a priblížiť sa ku klientovi. Veľa konfliktných situácií, ktorým klient nerozumie, by sa eliminovalo, keby sme vedeli, ako s klientmi komunikovať v rámci bazálnej stimulácie.

Niečo ste sa naučili teoreticky a nasledovala prax. Ako reagoval na nové situácie váš prvý klient?

Veľmi dôležité z môjho pohľadu bolo to, že mi vedúca Janka Čajágiová umožnila zaradenie bazálnej stimulácie do denného režimu dieťaťa, kde som sa mu individuálne venovala. Pravidelne každý deň som mala vymedzených 45 minút, ktoré som aktívne venovala len jemu. Počas tohto času som spoznávala jeho reakcie, skúšala som s ním robiť rôzne techniky, ponúkala stimuláciu a konečne som videla reakcie, ktoré boli preňho príjemné. Aj keď ma nevnímal zrakom, cítil ma inými zmyslami. Pre mňa bola najväčšia odmena jeho spokojnosť a úsmev.

Čiže ste sa vzájomne spoznávali?

Áno, presne tak, pretože na začiatku to nebolo celkom jednoduché a ideálne. Predtým poznal moju prácu s ním, ktorá bola úplne iná, a zrazu prichádzali zmeny. Každú aktivitu sme začali iniciálnym dotyk, ktorý mu dal signál, že sa mu budem venovať. Uvedomujem si, že aj dotyk som sa musela učiť, cielený, na rovnakom mieste, s patričným slovným sprievodom. Keď sa na to pozriem spätne, môžem povedať, že on ma učil svojím správaním, reakciami mi dával najavo, čo potrebuje, čo by som mala robiť, ktorý komuni-

kačný kanál mám využívať. Postupne začal byť pokojnejší. Stávalo sa mi, že aj keď mám všetky zmysly v poriadku a komunikujem slovami, ľudí s ťažkým postihnutím, ktorí sa verbálne nevyjadrujú, som akoby nepočula a nevidela. Nevedela som, čo mi chcú povedať. Teraz počúvam, snažím sa.

Tým, čo ste povedali, potvrdzujete dôležitosť individuálnej práce s klientom. V DSS prof. K. Matulaya na Lipského sa to podarilo, z čoho môžu mať rodičia klientov radosť. Niekedy to však môže byť problém. Ako to bolo ďalej? Pribudli vám postupne ďalší klienti, s ktorými ste robili bazálnu stimuláciu?

Pribudli nielen klienti, ale aj nové kurzy. Stále mám potrebu sa vzdelávať v tejto oblasti, preto som absolvovala ďalšie kurzy vo svojom voľnom čase spolu s kamarátkou, ktorá pracuje v špeciálnej základnej škole. Absolvovali sme najvyšší stupeň kurzu bazálnej stimulácie, ktorý sa koná v Ostrave. (Kontakt: institut@bazalni-stimulace.cz) Vzdelávanie a najmä praktický nácvik mi veľa dali a dnes sa cítim oveľa istejšia. Pri klientoch hľadám cesty, ktoré by pomohli k nadviazaniu komunikácie, odbúraniu tenzie, navodeniu pocitu istoty. Je zaujímavé sledovať, že klienti očakávajú prístup, na ktorý sú zvyknutí, a zrazu prichádza čosi nové. Zaujímavým príkladom, čo sa dá docieľiť individuálnym programom bazálnej stimulácie, bolo jedno dievčatko zo skupiny Malých autistov, hyperaktívne, zaoberajúcou sa myšlienkou, ako ujsť z priestoru. Keď sme prvýkrát vstúpili do relaxačnej miestnosti, prvé, čo urobila, bolo, že sa začala šplhať na záves a pobeľovať. Čo s tým? Počas dvoch rokov sa ju podarilo upokojiť tak, aby vnímala seba a pocit bezpečia v priestore. Ponúkli sme jej rôzne stimulácie v kombinácii so Snoezelen terapiou. Miestnosť sa stala priestorom, kde vydržala byť pokojná. Bola to pre mňa výzva, náročná práca, ale podarilo sa to a potom s ňou mohli pracovať aj iné kolegyně. Dievčatko aj mňa veľa naučilo, ako som už povedala, každý klient ma niečo naučí.

Ľudia bežne nie sú zvyknutí na dotyky, strážia si svoje osobné zóny a pustia tam len tých najbližších. Predpokladám, že najskôr ste museli nadviazať s klientom vzťah, aby došlo k tomu pozitívnemu, o čom rozprávame?

Áno, je tak, dokonca ak ide o klientov, ktorí komunikujú, tak sa ich vždy pýtam, či im nevádi to, čo práve robíme, či môžem pokračovať. Medzi mnou a klientom by sa mala vytvoriť určitá symbióza, predpokladom je veľká dôvera, keďže ma púšťa do svojej intímnej zóny. Spoznanie je mimoriadne dôležité, napr. somatická stimulácia je o cieľných dotykoch rúk, nôh, tela, ktorá je síce príjemná, ale musím si overiť v jeho biografickom dotazníku, či sú mu dotyky mojich rúk príjemné. Tieto informácie využívam pri zhotovení programu pre konkrétneho klienta. Rešpektujem osobitosti klienta, jeho individualitu.

Stáva sa, že niekto zareaguje negatívne, že mu prekáža tento spôsob práce?

Môže sa stať na začiatku, že klient dá najavo nespokojnosť, ale vtedy zvolím iný prístup. Nemôžem povedať, že by som

mala negatívne skúsenosti, práve naopak. Somatickú stimuláciu kombinujem s relaxačnými, vestibulárnymi, vibračnými a zrakovými stimuláciami. Rôzne kombinujem, využívam Snoezelen miestnosť aktuálne prispôbenú konkrétnemu klientovi, kde opäť využívam biografický dotazník, a tým je to pre klienta zaujímavé. Je to jeho program. A samozrejme zohráva rolu to, čo som už spomínala, že je to čas pre nás dvoch, čo tiež vníma. Ide hlavne o to, čo je cieľom stretnutia. Je rozdiel, či potrebujem, aby sa klient stíšil, alebo naopak, aby sa stimuloval na nejakú aktivitu; aj podľa toho mením spôsob práce.

Komunikujete o bazálnej stimulácii s rodičmi? Využívajú aj oni techniky bazálnej stimulácie?

Kým začnem robiť bazálnu stimuláciu s dieťaťom, najskôr sa stretnem s jeho rodičmi. Rozprávam sa s nimi, akú majú predstavu, čo je prvoradé pre ich dieťa, na aký problém sa zameriavame. Spoločne vyplníme Biografický dotazník o ich dieťati a pritom sa navzájom spoznávame. Ak to nejde, tak v dnešnom svete informačných technológií dotazník riešime e-mailom. V dotazníku sú uvedené jednoduché otázky a na základe odpovedí si viem zostaviť optimálny program pre dieťa. Som veľmi rada, že komunikujem s rodičmi, považujem to za výhodu. Rodičia svoje deti milujú, nikto ich nepozná ako oni a mne uľahčujú prácu...

Ukazujete rodičom, ako s dieťaťom pracujete?

Áno, pozvem rodiča na terapiu do miestnosti, kde prebieha, posadím ho do kútika a poprosím, aby sa na nič nepýtal a bol ticho, aby ho jeho dieťa nevnívalo, a po terapii sa porozprávame. Vysvetlím, že je to naša spoločná chvíľka, myslím mňa a dieťaťa. Doteraz som nemala negatívnu skúsenosť. Ak dieťa má problém s vnímaním vlastného tela, dá sa mu ponúknuť rozvíjajúca stimulácia. Jedným z krokov je protikolická masáž, o ktorú majú záujem viacerí a viem ich ju naučiť. Najprv ukážem, ako pracujem na ich tele mojimi rukami, odpoviem na otázky, ktoré ich zaujímajú, a potom si zakreslíme postup stimulácie.

Je veľmi príjemné počúvať tieto slová. Často sa stretávame s názorom, že s deťmi alebo dospelými s najťažšími formami postihnutia, ktoré potrebujú vysokú mieru podpory, sa nedá komunikovať, že nevnímajú, že sa s nimi nedá nič robiť a podobne. Spomínali ste deti aj dospelých, s akými klientmi pracujete?

Vidím, že komunikácia prebieha s každým klientom, ale na jeho úrovni vnímania a mojou úlohou je nájsť spôsob. Robiť sa dá s každým, ale je to opäť o našom postoji a hľadaní cesty k nemu. Pracujem viac so skupinou detí, ale ak potrebujú poradiť kolegyně, ktoré majú dospelých klientov, spoločne si sadneme a konzultujeme možnosti pomoci.

Pri Domove sociálnych služieb prof. Karola Matulaya je zriadené Regionálne diagnosticko-poradenské centrum (RCA). Poskytujete služby bazálnej stimulácie i v rámci neho?

V RCA sme tím terapeutov, pre bazálnu stimuláciu sú vymedzené piatky. Kontakt pre rodičov na RCA: http://www.dsspk.sk/viewpage.php?page_id=7

rozhovor

Môžem povedať, že každý jeden klient, dieťa, je pre mňa výzvou. Teším sa, keď rodičovi sprostredkujem zážitky s jeho dieťaťom. Mám skvelý pocit, keď vidím odchádzať spokojné dieťa a spokojného rodiča, chvíľa, ktorú sme strávili spolu, stála za to. Som vďačná rodičom, že ten kúsok cesty môžem ísť s nimi.

Bazálna stimulácia sa často používa v zdravotníctve, pri komatóznych, ťažko chorých pacientoch, ale aj v rámci neonatológie, pri úplne maličkých deťoch. Máte informácie o tom, kde všade sa využíva bazálna stimulácia pri práci s klientom s mentálnym postihnutím?

Som presvedčená, že je to na viacerých miestach na Slovensku. Možno by bolo fajn, ak by sa ozvali, mohli by ste o nich informovať vo vašom časopise. Určite by mali záujem o takéto kontakty viacerí rodičia.

Náš rozhovor sme začali citátom a citátom ho aj ukončíme.

Princíp bazálnej stimulácie je jednou z možných ciest k maximálnej autonómii ľudskej bytosti pri tesnom kontakte s pomáhajúcou osobou. Bazálna stimulácia dáva možnosť aspoň trochu poodhaliť niektoré tajomstvá ľudskej života, prípadne pomáha pri niektorej nedokonalosti. / MUDr. Zdeněk Novotný, riaditeľ Detského centra Domeček a člen výboru

Za rozhovor ďakuje **PhDr. Iveta Mišová**

krátke správy

V lete sme nezháľali

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len Dohovor) máme na Slovensku od roku 2010. Dva roky na to predložilo Slovensko Výboru OSN tzv. Výcho-diskovú správu. Organizácie zastupujúce záujmy osôb so zdravotným postihnutím predložili 31. júla 2015 **Alternatívnu správu**, v ktorej pomenovali nedostatky a problémové veci v implementácii Dohovoru. Zástupcovia ZPMP v SR sa spolupodieľali na jej tvorbe z pohľadu osôb s mentálnym postihnutím. Výbor OSN vydal v septembri **zoznam 33 otázok**, ktorými by sa mala zaoberať vláda SR a na jar roku 2016 by mala na ne odpovedať.

Správy, ako aj zoznam otázok nájdete na: <http://dohovor.nrozp.sk/dohovor/dohovor-osn-a-alternativna-sprava.html>

Sociálni pracovníci majú komoru!

Konečne... povedali niektorí z nás, ktorí sme tak trochu „pamätníkmi“. O potrebe a význame komory sa viedli mnohé diskusie už od deväťdesiatych rokov minulého storočia postupne tak, ako sa na Slovensku znovu etablovala sociálna práca ako samostatný odbor. Pribúdali vysoké školy, pribúdali absolventi. O mieste a význame sociálnej práce hádam nikto nepochybuje. Napriek tomu trvalo vyše dvadsať rokov, kým uzrel svetlo sveta zákon o sociálnej práci. Podrobne sme o ňom čitateľov informovali v čísle 3-4/2014. Zákon upravuje aj postavenie a pôsobnosť komory. Okrem plnenia štandardných úloh profesijnej organizácie napr. v oblasti etiky povolania, budovania kreditu profesie, úloh smerom k členom komory, bude komora overovať aj plnenie podmienok pre výkon samostatnej praxe sociálneho pracovníka. 18. septembra 2015 sa v Bratislave zišla na svojom prvom sneme Slovenská komora sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce. Snem schválil dôležité dokumenty a zvolil predsedu komory a členov orgánov. Prvým predsedom sa stal Peter Kulifaj, ktorý považuje za prvoradú úlohu komory pomáhať ľuďom v núdzi, seniorom a rôznym sociálnym skupinám. „Chceme vytvárať mosty medzi rôznymi

sociálne znevýhodneným skupinami obyvateľstva. Ide o nezastupiteľnú úlohu a verím, že komora prispeje k tomu, že ľudia si túto profesiu začnú vážiť,“ doplnil. Všetky dôležité dokumenty a informácie nájdete na web stránke MPSVR SR: <http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialna-praca/>

Vašu pozornosť by sme chceli upriamiť najmä na Etický kódex sociálneho pracovníka a asistenta sociálnej práce Slovenskej republiky. Prijatými dokumentmi sa zatiaľ budú riadiť sociálni pracovníci a asistenti sociálnej práce, ktorí sa stali zakladajúcimi členmi komory. Myslíme si však, že etický kódex by si mal osvojiť každý sociálny pracovník bez ohľadu na to, či je členom komory, alebo nie. Novému vedeniu komory prajeme veľa tvorivej energie a entuziazmu, nech sa im darí naplňovať všetko, čo si predsavzali!

Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím – možnosť niečo zmeniť, na niečo poukázať

Posledné zasadnutie bolo 20. októbra 2015. Zazneli na ňom mnohé informácie z **Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť** (ďalej len *Rada*), ako napr. informácia, že výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny navrhol uznanie ruského a srbského jazyka za menšinové jazyky v SR. Ale tiež nová informácia, že vedenie *Rady* preberá pod gesciu Ministerstvo spravodlivosti SR.

Trochu (a či dost?) sklamania, nový zákon v nedohľadne?

Členovia výboru boli informovaní, že dlho očakávaný **návrh stavebného zákona** bol stiahnutý z rokovania parlamentu. Zástupkyňa ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR zároveň však potvrdila, že ministerstvo má záujem riešiť bezbariérovosť a budú novelizovať niektoré vykonávacie predpisy, pán Mamojka opakovane požiadavku o prizvanie do pracovných skupín zástupcov osôb so zdravotným postihnutím.

Budú žiť s nami a nie vedľa nás?

O stave implementácie **Národného projektu Deinštitucionalizácie** informoval manažér Mgr. Michal Riečanský. V siedmich zariadeniach sociálnych služieb (Strážske, Osadné, Lučenec, Ladomerská Vieska, Lipová, Adamovské Kochanovce, Opatovský Sokolec) sa už druhý rok vzdelávajú a trénujú zamestnanci, prijímatelia služieb, komunita, v ktorej žijú. Zároveň prebiehajú stretnutia metodického tímu a pracovných tímov jednotlivých oblastí, ako aj pravidelné supervízie. Uskutočnili sa odborné konferencie a bol ukončený zber audiovizuálneho a obrazového materiálu zo zariadení. Ďalšou informáciou bol priebeh implementácie **Národného projektu Deinštitucionalizácie v Bratislavskom samosprávnom kraji**, do ktorého sú zapojené tri zariadenia (Bratislava – Rača, Stupava a Modra). Aktuálne sa

realizujú špecializované kurzy a tréningy a plánuje návšteva zariadení v Českej republike.

Viac informácií nájdete na: <http://www.ia.gov.sk/sk/narodne-projekty/narodny-projekt-di>

Čaká nás lepšie posudzovanie, lepšia komunikácia, lepšie služby?

O národnom projekte na **zvyšovanie profesionality** zamestnancov štátnej i verejnej správy a poskytovateľov služieb informovala doc. PhDr. Kvetka Repková, PhD. V priebehu dvoch rokov tím ľudí pripravil analýzy potrieb a následne desať rôznych druhov vzdelávacích programov (ďalej len VP), ktoré boli pilotne odskúšané v praxi. V súčasnosti sa pripravuje návrh systému rezortného vzdelávania. Prostredníctvom nových VP sa budú profesionalizovať odborníci pracujúci s rôznymi sociálne odkázanými klientmi, osoby so zdravotným postihnutím nevynímajúc. Doc. Kvetková upozornila napr. na VP **Kompenzačná pomoc (EFE-KOP)**, v rámci ktorého sa budú vzdelávať zamestnanci úradov vykonávajúcich sociálnu posudkovú činnosť a VP **Komunikácia s klientmi s jednotlivými druhmi zdravotného postihnutia** pre zamestnancov na úseku lekárskeho, sociálnych posudkových činností, rozhodovacích procesov a poskytujúci sociálne poradenstvo. Viac informácií nájdete na: http://www.ceit.sk/IVPR/index.php?option=com_content&view=article&id=372&Itemid=49&lang=sk

Konferencia EASPD a Sociofórum zasadalo

Začiatkom septembra sa konala dvojdná výročná konferencia Sociofóra spojená s valným zhromaždením. Účastníci mali možnosť vypočuť si najvýznamnejšie zistenia z alternatívnej správy k Dohovoru. Diskutovalo sa o ľudských právach, o bariérach a problémoch hovorili osoby s mentálnym i telesným postihnutím z rôznych kútov Slovenska. Druhý deň začal porovnaním situácie v poskytovaní sociálnych služieb na Slovensku, v Česku a Rakúsku, pričom hlavnou témou bola trvalá udržateľnosť a rozvoj služieb. K téme financovania vystúpil zástupca MPSVR a zástupkyňa EASPD. V závere sa konali workshopy na tému, či rozdeliť zákon o sociálnych službách na tri zákony. Tento návrh prezentoval výbor Sociofóra. Všetky materiály a zápisnicu nájdete na: http://www.socioforum.sk/attachments/article/168/SocioForum_EASPD_2015_20150831.pdf

Dobrá správa

Problematickou **poskytovaním tlmočnickej služby** pre osoby so sluchovým postihnutím sa zaoberala pracovná skupina zložená zo zástupcov relevantných ministerstiev a zástupcov organizácií sluchovo postihnutých a nepočujúcich občanov, jej práca ešte pokračuje, cieľom je vytvorenie vzdelávacieho modulu, prostredníctvom ktorého by sa mohli tlmočníci vzdelávať cez celoživotné i klasické vysokoškolské vzdelávanie.

krátke správy

Musíme strážiť životné podmienky

O novej **metodike odpočtu plnenia Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím** informoval JUDr. Ján Gabura. Prostredníctvom metodiky sa bude diať zber informácií od zodpovedných orgánov a inštitúcií a priebežne vyhodnocovať. Následne budú môcť vyhodnocovaný materiál pripomienkovať organizácie zastupujúce osoby so zdravotným postihnutím. Text národného programu nájdete na: <http://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/narodny-program-rozvoja-zivotnych-podmienok-osob-so-zdravotnym-postihnutim-roky-2014-2020.pdf>

Na kartu mobility si ešte počkáme

MPSV SR sa v súčasnosti nezapoji do výzvy pilotných projektov na zavedenie európskeho preukazu pre osoby so zdravotným postihnutím tzv. **Európska karta mobility**, nakoľko podľa názoru ministerstva je nutné vopred prijať jednotnú legislatívu, ktorá stanoví rámce na európskej úrovni. V súčasnosti si každý štát samostatne stanovuje, ako preukaz vyzerá a aké výhody poskytne osobám so zdravotným postihnutím.

V jeseň sa vždy vrece roztrhne

Alebo aj: ďalšia konferencia, tentoraz medzinárodná, záverečná sa konala v polovici októbra v Senci a témou bola veľakrát spomínaná **Deinštitucionalizácia systému sociálnych služieb na Slovensku**. Diskutovalo sa o zmene paradigmy sociálnych služieb, o zmene postojov, o ľudských právach a sociálnych službách v európskom meradle, o zmene fyzického prostredia, o zmene v aktivizácii a pracovnom začlenení. Posledným blokom boli workshopy. Konferenciu organizovala Implementačná agentúra MPSVR SR. Viac informácií nájdete na: <http://www.ia.gov.sk/sk/narodne-projekty/narodny-projekt-di/zaverecna-medzinarodna-konferencia?pic=616>

ÁNO, dá sa to!

Tentokrát sa pod názvom skrývala neformálna konferencia zameraná na prezentovanie príkladov dobrej praxe riešenia spoločenských tém z realizovaných projektov podporených z Blokového grantu pre MVO a podporu partnerstiev programu švajčiarsko-slovenskej spolupráce. Konala sa 21. októbra v Bratislave. Viac informácií nájdete na stránke Nadácie Ekopolis: <http://www.ekopolis.sk/programy/ine-programy-a-aktivita/ano-da-sa-to-konferencia.html>

krátke správy

Zaujímavé semináre

Odbor sociálnych vecí Bratislavského samosprávneho kraja pokračoval v pravidelnom mesačnom cykle vzdelávacích seminárov pre zamestnancov pracujúcich v oblasti sociálnych služieb, prijímateľov sociálnych služieb, ich rodinných príslušníkov a verejnosť. V septembri bol na tému Spektrum nízko-prahových programov pre deti a mládež v BSK, v októbri na muzikoterapiu a možnosti jej využitia pri poskytovaní sociálnej služby.

Je váš dospelý syn alebo dcéra stále doma? Ponuka pre vás!

Domov sociálnych služieb PRIMA, n. o., Banšelova 4, 821 04 Bratislava – Trnávka prijme nového klienta, prípadne aj viacerých klientov:

- špecializujeme sa na pomoc dospelým ľuďom s ľahkým až stredne ťažkým mentálnym znevýhodnením vo veku 18 – 65 rokov,
- služby poskytujeme, ambulantnou, t. j. dennou formou od pondelka do piatka v čase od 7.30 – 15.30,
- neposkytujeme ošetrovateľské služby ani iné zdravotnícke výkony,
- službu je možné poberať aj menej ako 5 dní v týždni.

Poberateľ sociálnej služby by mal mať rozhodnutie a posudok o odkázanosti na sociálnu službu, ktoré mu vydá Bratislavský samosprávny kraj na základe predloženej Žiadosti o posúdenie odkázanosti na sociálnu službu a aktuálneho Lekárskeho nálezu na účely posúdenia odkázanosti na sociálnu službu. Link na tlačivá <http://www.region-bsk.sk/ziadosti-a-tlaciva.aspx>

Záujemcovia môžu kontaktovať zariadenie telefonicky: 02/43411813, písomne: dssprima@dssprima.sk alebo osobne na adrese: Banšelova 4, 821 04 Bratislava – Trnávka

MHD – POZOR ZMENA!

Ako je to s výškou cestovného mestskej hromadnej dopravy v Bratislave?

Už niekoľko týždňov sa na nás obraciate s otázkami, ktoré sa týkajú zmien výšky cestovného v prostriedkoch mestskej hromadnej dopravy v Bratislave. Vinou niektorých médií sa vo verejnosti rozšírili správy, ktoré hovorili o tom, že zľavy pre držiteľov preukazu občana s ťažkým zdravotným postihnutím v Bratislave budú zrušené a títo ľudia budú musieť platiť plnú výšku cestovného. Táto informácia, pravdupovediac, mala z nášho pohľadu charakter takmer poplašnej správy, pričom išlo iba o jednu z možností, o ktorej uvažoval Dopravný podnik Bratislava. V skutočnosti však bolo v hre

viacero alternatív, pričom výber konečného riešenia bol v kompetencii poslancov zastupiteľstva Hlavného mesta SR Bratislavy a zastupiteľstva Bratislavského samosprávneho kraja.

Na základe rozhodnutí oboch zastupiteľstiev boli schválené nové ceny cestovných lístkov aj nový systém poskytovania zliav cestovného v mestskej hromadnej doprave v Bratislave. **Nový cenník je platný od 1. novembra 2015.**

Podstatnou informáciou je to, že skutočne bola zrušená bezplatná preprava vozidlami mestskej hromadnej dopravy v Bratislave pre držiteľov preukazu ŤZP a ŤZP-S. Bol vytvorený nový systém zliav, ktorý sa týka aj držiteľov preukazu ŤZP a ŤZP-S a pre sprievodcov držiteľov preukazov ŤZP-S. V rámci schválených zmien budú ceny cestovných lístkov pre držiteľov preukazu ŤZP a ŤZP-S a sprievodcov držiteľov preukazov ŤZP-S nasledovné:

Držiteľia preukazu ŤZP a ŤZP-S s **trvalým pobytom v Bratislavskom kraji** budú mať zľavu 90 % na predplatné cestovné lístky (električenka), ktoré si budú zakupovať na bezkontaktnú čipovú kartu. Cena čipovej karty je približne 5 EUR a jej platnosť je 5 rokov. Ročný predplatný lístok bude teda po zľave na úrovni 90 % stáť približne 26 EUR. Sprievodcovia držiteľov preukazov ŤZP-S budú aj naďalej prepravovaní bezplatne. V prípade jednorazových cestovných lístkov (papierové) pre držiteľov preukazu ŤZP a ŤZP-S s trvalým pobytom v Bratislavskom kraji bude platiť zľava na úrovni 50 %, pričom sprievodcovia budú aj v tomto prípade prepravovaní bezplatne po predložení preukazu ŤZP-S sprevádzanej osoby. Držiteľia preukazu ŤZP a ŤZP-S s **trvalým pobytom mimo Bratislavského kraja** budú mať zľavu 50 % na jednorazové cestovné lístky (papierový) i na predplatné cestovné lístky (električenka) vo forme bezkontaktného čipového lístku. Sprievodcovia budú prepravovaní bezplatne po predložení preukazu ŤZP-S majiteľa.

Bezkontaktnú čipovú kartu si môžu záujemcovia zakúpiť na predajných miestach Dopravného podniku Bratislava.

V Bratislave sú predajné miesta na nasledujúcich adresách:

Hodžovo nám. - podchod pred Prezidentským palácom

Námestie Franza Liszta (Hlavná stanica) - pred Hlavnou

stanicou ŽSR, pri vchode k nástupištiam električiek

Mlynské Nivy č. 31 – areál Autobusovej stanice SAD – terasa na 1. poschodí

Mlynarovičova ulica č. 14

Nový most – obratisko autobusov – za dispečingom DPB

Olejkárska ul. č. 1 – budova DPB pri novej budove SND

Rača – Detvianska ulica č. 35

Krasňany – Gaštanový hájik – obratisko električiek pri železničnej stanici Vinohrady

Ružinov – Herlianska ul. – oproti čerpackej stanici Slovnaft

Dúbravka – ul. Sch. Trnavského – zastávka autobusov pri Brestovke

Viac informácií o novom systéme zliav a cien cestovných lístkov nájdete na webových stránkach Dopravného podniku Bratislava.

[http://www.dpb.sk/_media/file/Cennik%20IDS%20BK%202015-1%20\(20150909\).pdf](http://www.dpb.sk/_media/file/Cennik%20IDS%20BK%202015-1%20(20150909).pdf)

<http://www.bid.sk/aktualne-informacie/aktuality/zlavena-preprava-v-ids-bk/>

<http://www.dpb.sk/pre-cestujucich/predajne/>

Čo nové, BIVIO?

... posunuli sme sa bližšie k nášmu cieľu

Po mnohých stretnutiach a konzultáciách sa nám podarilo dokončiť projektovú dokumentáciu potrebnú k predloženiu žiadosti o stavebné povolenie. Pred samotným predložením žiadosti o vydanie stavebného povolenia bolo potrebné získať vyjadrenia viacerých úradov, inštitúcií a prevádzkovateľov sietí. V našom prípade je týchto vyjadrení šesť. Okrem pamiatkarov a hygieny sme museli získať aj vyjadrenia napríklad Slovenského plynárenského priemyslu, ZSE Energia, Telekom, UPC, Hasičského a záchranného útvaru v Bratislave a mnohých iných.

Našťastie, čas strávený pri príprave projektu a predbežnej komunikácii s týmito úradmi a inštitúciami mal zmysel, nakoľko postupne sa nám podarilo získať všetky podstatné kladné vyjadrenia a predložiť žiadosť o vydanie stavebného povolenia. Veríme, že skoro na začiatku roka 2016 začneme s realizáciou stavebných prác. Samozrejme, stavebné práce musia realizovať dodávatelia, ktorí sú schopní dodať tieto práce v požadovanej kvalite a termíne. Vybrať dôveryhodného a kvalitného dodávateľa stavebných prác vôbec nie je jednoduché, najmä pre organizáciu, ktorá pôsobí v oblasti ľudských práv a sociálnych služieb. Preto sme v procese výberu a prípravy zmluvných podmienok využili služby externých profesionálov. Kvalitná zmluva totiž môže ušetriť mnoho problémov a starostí, ktoré by mohli v procese realizácie stavby vzniknúť. Finalizácia zmlúv s dodávateľmi stavieb bude na prelome rokov 2015 a 2016.

Stále sa musíme vracaať aj k otázke financovania projektu BIVIO. V tejto veci sme absolvovali viacero dôležitých rokovaní s orgánmi štátnej správy a samosprávy. Hľadáme možnosti systémovej podpory tohto projektu a naša komunikácia so spomínanými úradmi naďalej trvá. Rovnako intenzívne sledujeme nadačné zdroje, čakáme na ukončenie výberových procesov. Pevne veríme, že hodnotiteľov náš projekt presvedčí a rozhodnú sa ho podporiť aj finančnými prostriedkami.

Ochotní darcovia môžu realizáciu projektu podporiť do 31. marca 2016 aj zaslaním ľubovoľného príspevku na účet **SK2002000000002044883553** (informácie o verejnej zbierke sú na zadnej strane časopisu).

Plynule prechádzame do ďalšej dôležitej fázy projektu, prestavby a úpravy objektu. Pôjde bezpochyby o finančne najnáročnejšiu časť projektu a jej úspešná realizácia bude z dlhodobého hľadiska aj kľúčovou ohľadom udržateľnosti projektu. Kvalitná rekonštrukcia totiž znamená nižšie náklady na budúce opravy a údržbu. Veríme, že aj s vašou pomocou sa nám to podarí!

Ďakujeme za doterajšiu a podporu a váš záujem o projekt BIVIO!

THE VELUX FOUNDATIONS

VILLUM FONDEN X VELUX FONDEN

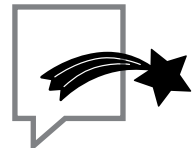
správy z centrál

Dajme šancu... a dali sme

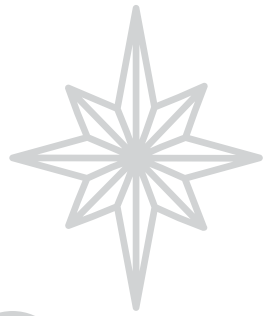
Ani sme sa nenazdali a rok uplynul ako voda. *Dajme šancu ľuďom s mentálnym postihnutím a ich rodinám integrovať sa* bol projekt, vďaka ktorému sme mohli poskytnúť ľuďom s mentálnym postihnutím, rodičom, príbuzným nové vedomosti a zručnosti potrebné na efektívnu obhajobu a presadzovanie ich práv. Mohli sme rozvíjať ich kompetencie a poskytovať odborné činnosti. A čo sa pod tým skrývalo? Boli to pravidelné stretnutia sebaobhajcov, vzdelávacie kurzy a tréningy. Pribudli klubové aktivity pre seniorov i pre sebaobhajcov. Každý týždeň navštevovalo centrálu takmer 40 ľudí s mentálnym postihnutím. Ďalšou aktivitou bolo zorganizovanie letného integračno-rehabilitačného pobytu, ktorého sa zúčastnilo 50 osôb, z toho 20 dobrovoľníkov. Podieľali sme sa na pripomienkovaní a ovplyvňovaní legislatívneho prostredia, ktoré má dosah na životné podmienky ľudí s mentálnym postihnutím a okrem komunitných aktivít sme realizovali aj celoslovenské, zamerané na širokú verejnosť a pozitívnu prezentáciu ľudí s mentálnym postihnutím, príkladom je už tradičný Deň krivých zrkadiel a Výtvarný salón. Mnohé aktivity sú periodické, mnohé nové. Všetky majú spoločného menovateľa – pomoc naplniť potreby tých, ktorí prejavia záujem, ale aj snaha o dosahovanie spoločenských zmien v oblasti ľudských práv. Veľa vecí sa dá robiť dobrovoľnícky a vždy budeme dobrovoľníkom vďační. Sú však činnosti a veci, na ktoré potrebujeme peniaze. Vďaka financiám z Nadácie Krištáľové krídlo sme mohli dofinancovať prevádzku, ale aj poskytnúť základné občerstvenie, dokúpiť chýbajúci materiál, zorganizovať množstvo aktivít od decembra 2014 do konca novembra 2015. Vážime si túto podporu a ďakujeme PhDr. Tatiane Rosovej, bývalej starostke MČ Bratislava Staré Mesto a Ing. Márii Vaškovičovej, správkyne nadácie, bez pričinenia ktorých by sme nemohli zrealizovať niektoré aktivity v takom rozsahu a kvalite, ako sa nám podarilo.

KRIŠTÁĽOVÉ KRÍDLO

novoročné prania

ČO BY STE ZAŽELALI DO ROKU 2016 DEŤOM I DOSPELÝM S MENTÁLNYM POSTIHNUŤÍM?

Stefi Nováková: Život v spoločnosti bez predsudkov a bez diskriminácie. Keďže viem, že je to nereálne, tak aspoň viac tolerancie pre ich znevýhodnenie a viac príležitostí žiť viac normálny život.

Rišo Drahovský: Ľuďom s postihnutím želim do nového roka zdravie, šťastie, pohodu a aby nikdy nezabudli, že sú jedineční.

Paťa Garajová Jarjabková: Aby mali dostatok podpory z okolia k tomu, aby mohli byť čo najviac súčasťou bežného života s radosťami i starosťami, ktoré k tomu patria. Aby zažívali uznanie a obdiv od okolia, za veci, ktoré dokážu a aby v tom mohli byť úspešní.

Dušan Fabian: Deťom a dospelým s mentálnym postihnutím sa vo veľkokapacitných domovoch sociálnych služieb nikdy nedostane to, čo sa naučia doma, v škole, v spoločnosti. Preto im prajem, aby všetci mali vo svojom okolí niekoho blízkeho, kto ich bude mať nadovšetko rád, kto im poskytne potrebnú pomoc a stálu podporu pre rozvoj ich zručností a schopností. Aby aj ich život bol krásny a naozaj plnohodnotný.

Veď svet je plný slnka a deti a dospelí s mentálnym postihnutím majú právo na to, aby sme im pomohli to slnko objaviť.

Lubica Vyberalová: Deťom želim, aby prežívali šťastné detstvo v prirodzenom prostredí rodiny a komunity, bez rôznych obmedzení zo strany štátu, samosprávy, komunity. Dospelým ľuďom s mentálnym postihnutím želim, aby mali viac odvahy a príležitostí vyjadrovať sa k svojmu vlastnému životu, či ho už prežívajú v kruhu rodiny alebo v zariadení.

Eva Števková: Deťom a dospelým so zdravotným postihnutím prajem do nového roka veľa radosť, zdravia, tvorivých síl, nových podnetov a pochopenia od okolia. Seberealizáciu v bežných každodenných činnostiach a pochopenie okolia pri včlenení do života tak, aby sa v spoločnosti svojich rovesníkov cítili isto a rovnocenne.

ČO BY STE ZAŽELALI RODIČOM?

Stefi Nováková: Aby svoje deti s postihnutím vychovávali ako svoje zdravé deti, aby sa z nich stali čím viac samostatní jedinci. A pripomienka, nechovajte sa k nim celý život ako k deťom, nechajte im zažiť pocit, že sú dospelí.

Rišo Drahovský: Rodičom s deťmi s postihnutím želim do nového roka zdravie, šťastie, pohodu. A veľa síl v boji s byrokraciou pri vybavovaní rôznych kompenzačných pomôcok. Osobitne rodičom želim veľa zdravia, šťastia pri pomoci a podpore svojich detí v boji s ich hendikepom.

Paťa Garajová Jarjabková: Zdravie, podporu od okolia a odvahu dať svojim deťom krídla. Dôstojný život.

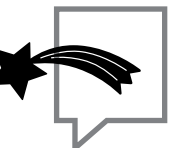
Dušan Fabian: Naše deti sú iné. Iné vo svojom duševnom bohatstve, iné v rozvoji svojich schopností, iné vo svojom konaní a počínaní, iné v bežných reakciách. Iné, ale nie horšie.

Naučili nás na svet pozeráť inými očami. Všetko, čo do nich vkladáme, nám mnohonásobne vracajú. Dodávajú nám energiu a jednoducho nás robia šťastnejšími.

Tak nám prajem, aby sa im to naďalej darilo.

Lubica Vyberalová: Hlavne zdravie, energiu a vytrvalosť v presadzovaní záujmov svojich detí. Verím, že sa dožijeme obdobia, keď nebudú musieť neustále bojovať proti niekomu, za niečo, čo by malo byť samozrejmosťou pre všetkých ľudí. Nebolo by krásne, ak by to bolo už v budúcom roku?

Eva Števková: Milí rodičia, do roku 2016 vám prajem veľa zdravia, rodinnej pohody a síl pri výchove svojich ratolestí. Veľa dobrých sociálnych zákonov zameraných na prácu v prospech detí a ich včlenenie do bežného života tak, aby mali pocit úplného uplatnenia.

novoročné prania

ČO BY STE ZAŽELALI ODBORNÍKOM?

Stefi Nováková: Aby sa nebrali príliš vážne...

Rišo Drahovský: Odborníkom želim veľa trpezlivosti v pripomienkovaní nových úprav zákonov, tak aby vyhovovali aj ľuďom s mentálnym postihnutím, samozrejme zdravie, šťastie, splnené želania.

Paťa Garajová Jarjabková: Dobré riešenia, ktoré prinesú všetkým...

Dušan Fabian: Sociálna rehabilitácia ľudí s mentálnym postihnutím nie je len otázka pár stretnutí s odborníkom. Pokiaľ má splniť svoj účel, je potrebné stretávať sa kontinuálne, v zmysle celoživotného vzdelávania. Na zabezpečenie sociálnej rehabilitácie by som teda odborníkom – špeciálnym pedagógom, sociálnym pracovníkom, psychológom a pod. poprial najmä to, aby mali vytvorené vhodné podmienky – prostredie na pravidelné stretávanie sa, čo znamená prevádzkové náklady, náklady na zabezpečenie techniky, komunikačné náklady a mzdové náklady.

Lubica Vyberalová: Veľa elánu do každodennej mravčej práce s ľuďmi s mentálnym postihnutím. Výsledky ich práce sú veľmi často viditeľné až po niekoľkých rokoch.

Eva Števková: Milí špeciálni pedagógovia, sociálni pracovníci, zdravotníci a všetci, ktorí pracujete s mládežou i dospelými so zdravotným postihnutím, prajem vám v novom roku veľa tvorivosti, dobrých nápadov, vytrvalosti, pochopenia od spolupracovníkov i nadriadených, aby sa vám práca darila, bola zaujímavá a pre okolie potrebná.

ČO BY STE ZAŽELALI POLITIKOM?

Stefi Nováková: Aby museli rok žiť zo mzdy a v podmienkach nás bežných ľudí. Dávali by vo volebných kampaniach menej nesplniteľných sľubov. A keďže aj toto je nereálne, tak už neviem...

Rišo Drahovský: Do nového roka želim politikom veľa zdravia, šťastia a úspechov v práci. Želám im, aby schvaľovali viac zákonov nie vyhovujúcich im, ale aj aby vyhovoval občajným ľuďom.

Paťa Garajová Jarjabková: Aby si aspoň na 24 hodín obliekli kožu človeka s ťažkým postihnutím a potom to zúročili dobrými rozhodnutiami pre celú spoločnosť. Aby sa ich krédom stal dôstojný život pre každého z nás.

Dušan Fabian: Aby pri predkladaní a schvaľovaní zákonov mali na pamäti aj početné skupiny ľudí s mentálnym či iným postihnutím. Aby postihnutí ľudia nezostávali vyčlenení, oddelení od ostatných.

Lubica Vyberalová: Zaujímať sa o problémy a potreby ľudí s mentálnym postihnutím počas celého obdobia výkonu funkcie/mandátu nielen slovným deklarovanim. A začať môžu hneď od začiatku roku 2016 – v čase vrcholiacej predvolebnej kampane, osobne prísť medzi nich.

A niečo navyše:

Eva Števková: Všetkým pracovníkom Republikovej centrály a kolegom veľa síl do ďalšej práce, pochopenie od okolia a výkonného sponzora na BIVIO.

poďakovania

Ďakujeme!

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR zo srdca ďakuje všetkým dobrým ľuďom, vďaka ktorým sme mohli v roku 2015 zorganizovať veľa krásnych aktivít. Za spoluprácu ďakujeme našim členským organizáciám, štátnym orgánom a inštitúciám, samosprávnym orgánom, domovom sociálnych služieb, špeciálnym základným školám, odborným poradniám. Ďakujeme fyzickým i právnickým osobám, ktoré materiálne a finančne prispeli na realizáciu aktivít, ďakujeme médiám za propagáciu.

Ďakujeme mnohým jednotlivcom, ktorí sa svojou angažovanosťou zaslúžili o zlepšenia života ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín. Boli to rôzni odborníci, experti, poslanci, dobrovoľníci, zamestnanci Republikovej centrály ZPMP v SR, brigádnic, členovia redakčných rád i miestnych združení.

Ďakujeme aj všetkým priaznivcom, ktorí nám v roku 2015 venovali 2 % zo svojich daní.

Ďakujeme!

JEDNOTLIVCI

Iveta Radičová, Anna Reháková, Dušan Fabian, Elena Kopalová, Mária Šustrová, Ľudmila Lukačková, Eva Števková, Ivan Hampl, Ján Kučera, Ľubica Vyberalová, Magda Papánková, Martina Jarolinová, Maroš Matiaško, Viera Záhorcová, Miroslav Mišo, Miroslav Mišo jr., Patrícia Garajová Jarjabková, Richard Drahovský, Stefi Nováková, Zuzana Homolová, Zuzana Chmelová, Zuzana Stavrovská, Peter Demek, Lucia Kutláková, Iveta Hlavenková, Adriena Pekárová, Marcel Jančovič, Mária Gibaľová, Jana Malatincová, Agnes Cséfalvay, Edit Lanstýák, Eva Mazorová, Lenka Mindoková, Miroslava Hanková, Jana Detvajová, Katarína Kuzmová, Janka Langová + Najls, Ján Prochádzka, manželka Lučeničovci, Dado Nagy, Petra Humeňanská, Vladimíra Redenkovičová, Eva Hrubá, Vladimír Smaženka, Katarína Neslušánová, Igor Mojto, Vladimír Veselý, Nora Ableitinger, Stanislav Daniel, Blanka Berkyová, Silvia Porubánová, Jozef Ďurica, Mária Csontosová, Miroslav Cangár, Alžbeta Švančarová, Ivona Jonášová, David Gajan, Eva Brnová, Martina Grímešová, Lukáš Vaško, Martina Bieliková, Dagmara Gajanová, Monika Opálová, Róbert Paršo, Daniela Náterová, Barbara Borščová, Katarína Gergelyová, Žaneta Szabóová, Silvia Orošová, Katarína Ráková, Mária Csenkeyová, Žofia Jakubová, Peter Pinček, Pavol Vetrík, Ivan Pavlačič, Miroslava Ollé, Rozália Machová, Jozefína Szaboová, pán Kiss, Magdaléna Kopačková, Dagmar Ottisová, Tatiana Džubinová, pán Macsovszky, Alexej Fulmek, Ivana Hostová, Natália Rajecká, Zlatica Kipikašová, Helena Woleková, Mária Machcadjiková, Vlado Matej, Slavoj Krupa, Alžbeta Hannelová, Anna Badíková, Andrea Turóciová, Eva Rachelová, Jozef Varga, rodina Nováková Jakubov, Lucia Talapková, Michaela Herdová, Edo Kruzslík.

DONORI, PARTNERI, FIRMY

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo vnútra SR, Úrad Vlády SR, Ministerstvo spravodlivosti SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo zdravotníctva SR, Bratislavský samosprávny kraj, Košický samosprávny kraj, Prešovský samosprávny kraj, Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy, Mestská časť Bratislava – Staré Mesto, Mestská časť Bratislava – Dúbravka, Mestská časť Bratislava – Petržalka, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava, Nadácie Velux, Nadácia otvorenej spoločnosti, Nadácia Dalkia, Nadácia Tatra banky, Nadácia Pontis, Program švajčiarsko-slovenskej spolupráce (Nadácia Ekopolis, Nadácia Socia, Karpatská nadácia), Centrum pre filantropiu, 4People, n.o., Ľudia ľuďom, n.o., Nadácia Krišťálové krídlo, Nadácia ESET, Nadácia Slovenskej sporiteľne, Cirkevný zbor Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku Bratislava – Rača, Inclusion Europe, Inclusion International, SPMP ČR, EASPD, Lebenshilfe Nemecko, Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Slovenská humanitná rada, Hnutie špeciálnych olympiád, Spoločnosť Downovho syndrómu, Agentúra podporovaného zamestnávania Bratislava, Tanečný klub Danube, Združenie Občan, demokracia a zodpovednosť, Združenie Up Down, OZ Sociofórum, Liga za duševné zdravie, Otvorme dvere, otvorme srdcia, Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, Asociácia supervízorov a sociálnych poradcov, Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím, Organizácia muskulárnych dystrofií, OZ Inklúzia, Vstúpte, n.o., OZ Dlaň, Aupark – Unibail-Rodamco Group, FaxCopy, a.s., Slovak Telekom, a.s., Bory Mall Management, s.r.o., AVON Cosmetics, s.r.o., The Capital Markets Company Slovakia, s.r.o., Home Bakery – Albatrade, s.r.o., Ikar, a.s., Dubovský & Grančič vinárstvo, Vinne pivnice Svätý Jur, s.r.o., IRZ víno Svätý Jur, s.r.o., ZSE, SPP, Kooperativa, a.s., Perex, a.s., Grand Vario, s.r.o., Abies, s.r.o., Exo Technologies, s.r.o., Hotel Franko, Metros, Slavomír Binčík – Junior, IMI Trade, IBIS, Grand, s.r.o., Bilanc Audit Slovakia, s.r.o., TP Productions, s.r.o., See & Go, s.r.o., Dolis, s.r.o., Luxio, s.r.o., Hotel Devín, Penzión Hradisko, Igor Holka – umelecká agentúra Unisono, Ševt a.s., Cobra Sound – Martin Čema, Kristína Lončeková – UMO, Marketing and Business Group, s. r. o., Awax, Le Cheque Dejeuner, s. r. o., L.K. Permanent, Dobrovoľný hasičský zbor Bratislava, Slovanet, T-com, Orange, BigMedia, Stoklasa textilní galanterie, s. r. o., Websupport s.r.o., Madness Advertising Company k.s., Get Clients, s.r.o., PRO.Laika, s.r.o., Austria Trend, Ateliér 007, s.r.o., Ekostaving, s.r.o., KAPA, Mgr. Art. Boris Németh, Petronela Portella, SZTŠV, Ing. arch. Jozef Ďurica, Elpro – Ján Zvolenský, Ing. Jakub Mrlan, Galaxia Plus, s.r.o., Ing. Juraj Vaško – Geovis, Pavol Husarčík, Michalovský, s.r.o., Ing. Pavol Regina, s.r.o., EXO TECHNOLOGIES, spol. s r.o., Websupport, s.r.o., Profesia spol., s.r.o., Thomas Puskailer, Campana Batucada, Street Dance Academy, Laci Strike, Inca Cumbia, Veolia Energia, Slovensko, a.s., The Capital Markets Company Slovakia, s.r.o., OZ Tenetet.

MÉDIÁ

Rozhlas a televízia Slovenska, Bigmedia, Pravda, Zdravie.sk, Zoznam.sk, Bright, Topky.sk, Ozene.sk, SITA, TASR, TV JOJ, TV Markíza, Sme.sk, Slovenka, Pravda.sk, TVNoviny.sk, Noviny.sk, Petržalské noviny, Changenet.sk, TA3, Portál ľudialuďom.sk, Dakujeme.sk, zenskyweb.sk, časopis Slovenka.